

Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke

Erna Törmälehto

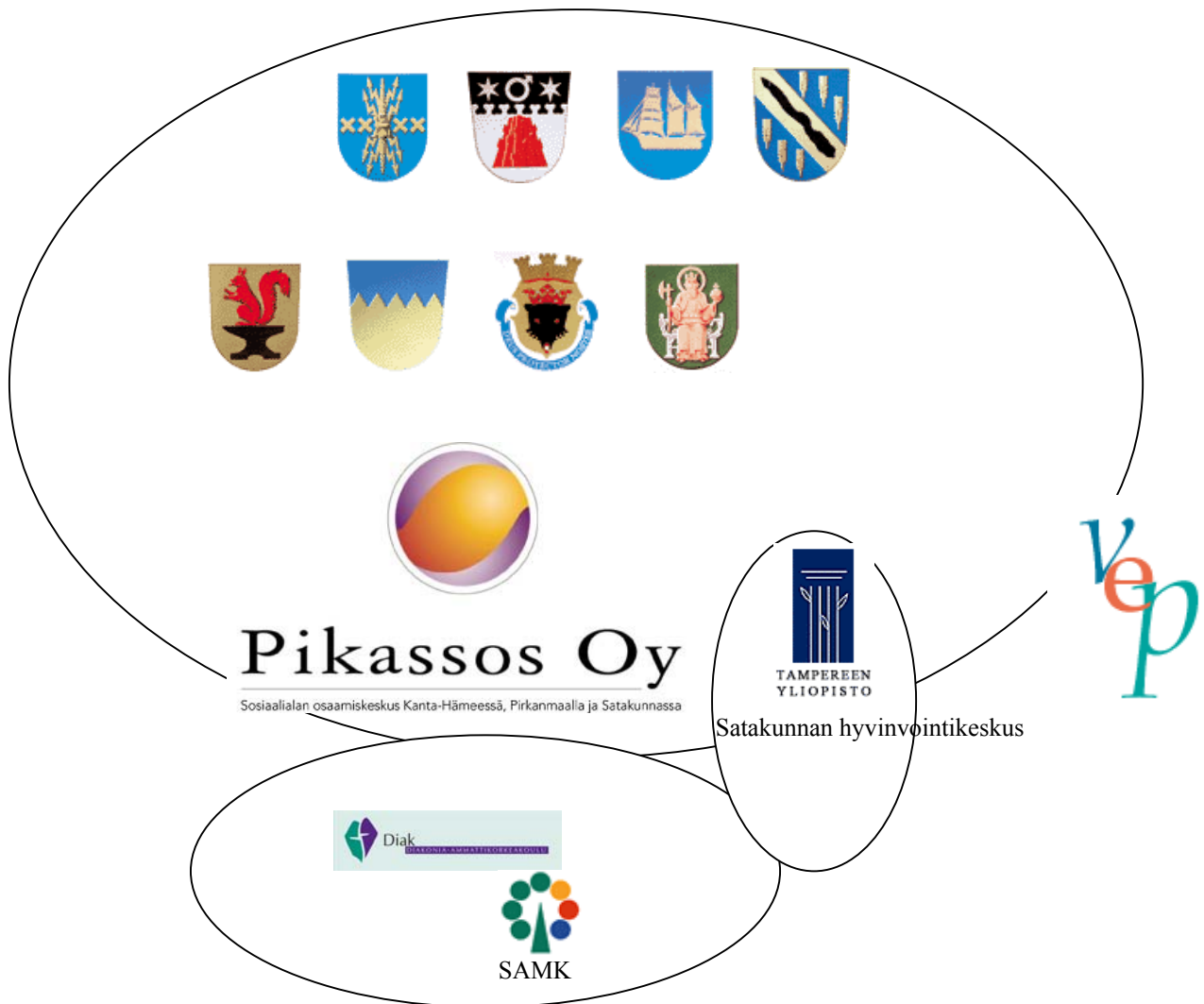

Yhdessä teemme paremmin.

Pikassos Oy

KARHUKUNTIEN LASTENSUOJELUN PERHETYÖN KEHITTÄMISHANKE

SISÄLLYS

1. Lähtökohdat.....	1
2. Tavoitteet.....	3
3. Toteutus.....	4
3.1. Koulutus.....	5
3.1.1. Koulutuspäivien ohjelma.....	5
3.1.2. Luennot.....	6
3.1.3. Keskusteluryhmät.....	7
3.2. Tapauskohtainen arviointi.....	9
3.3. Ohjaus.....	11
4. Lastensuojelun perhetyö Karhukunnissa.....	12
4.1. Perhetyön toteutus.....	13
4.2. Perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyö.....	14
4.3. Tarvitaanko lastensuojelun perhetyötä ?.....	14
4.4. Millainen olisi hyvä lastensuojelun perhetyön tilanne ?.....	15
5. Perhetyön palveluketju.....	15
6. Arviointi.....	16
6.1. Luennot.....	16
6.2. Ryhmäkeskustelut.....	17
6.3. Ryhmiin jakaminen.....	18
6.4. Tapauskohtainen arviointi.....	19
6.5. Perhetyöntekijöiden kokemukset koko hankkeesta.....	20
6.6. Lastensuojelun perhetyön osaamisen verkottaminen.....	21
6.7. Mitä hankkeen jälkeen ?.....	21
7. Johtopäätökset.....	22
LÄHTEET.....	23
LIITTEET	
1. Koulutuspäivien arviointilomake.....	24
2. Ryhmäkeskustelun havainnointilomake.....	26
3. Koulutustoivekyselyn vastaukset.....	27
4. Sosiaalityöntekijöiden haastattelun kysymykset.....	28
5. Perhetyöntekijöiden haastattelun kysymykset.....	29
6. Palautteiden prosenttijakaumat.....	32
7. Perhetyön palveluketju.....	37

1. LÄHTÖKOHDAT

Lasten, nuorten ja perheiden pahoinvoinnin lisääntyminen on nähtävissä lastensuojelutehtävien määrän kasvuna kuntien sosiaalityössä. Lastensuojelun asiakkuuksien määrät ovat lisääntyneet ja tilanteet vaikeutuneet viimeisen vuosikymmenen aikana. Lastensuojelun perhetyö on yksi sosiaalityön työmuoto, jolla pyritään vastaamaan lastensuojelun tarpeisiin tukea lasten ja nuorten selviytymistä perheessään.

Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishankkeen lähtökohtana oli sekä päättäjien että työntekijöiden kokemukset siitä, että lastensuojelun perhetyö on tärkeää ja sen kehittämisen tarpeellista. Satakunnan sosiaalijohtajat nimesivät syksyllä 2001 Karhukuntien kärkihankkeeksi lastensuojelun perhetyön kehittämisen. Se valittiin myös sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy:n tukemaksi hankkeeksi. Sosiaalialan osaamiskeskus ja Porin seutukunnat ottivat yhdessä vastuun sen eteenpäin viemisestä.

Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke toteutettiin ajalla 1.8.2002-31.12.2003. Hanketta hallinnoi Karhukuntiin kuuluva Noormarkun kunta. Kohderyhmänä olivat Karhukuntien 25 perhetyöntekijää, joista 13 teki perhetyötä kokopäivätoimisesti ja 15 toimi kotipalvelussa kodinhoitajana myös Karhukuntien sosiaalityöntekijät osallistuivat hankkeeseen.

Hankkeeseen palkattiin kehittäjä-sosiaalityöntekijä. Työntekijän valinta toteutettiin Karhukuntien sisäisenä hakuna. Kehittäjä-sosiaalityöntekijä työskenteli yhteistyössä hyvinvointipalvelujen professorin ja Pikassoksen suunnittelijan kanssa. Hänen tehtävänä oli toimia perhetyöntekijöiden koulutuksen koordinoijana ja koulutusprosessin tukijana.

Hankkeen kustannukset jaettiin vuoden 2002 osalta Porin seutukuntabudjetin ja Pikassos Oy:n kesken. Kustannukset olivat syksyn 2002 osalta noin 40 000 €. Vuonna 2003 hanke sai valtionavustuksen Länsi-Suomen lääninhallitukselta sosiaalihuollon kehittämishankkeisiin tarkoitettuista määrärahoista. Vuoden 2003 noin 90 000 € kustannukset jakautuivat Porin seutukuntien ja Länsi-Suomen lääninhallituksen kesken. Perhetyöntekijöiden koulutus rahoitettiin erillisellä VEP-rahoituksella¹ (5000 €). Perhetyön hankkeen ohjausryhmänä toimi Karhukuntien sosiaalijohtajat.

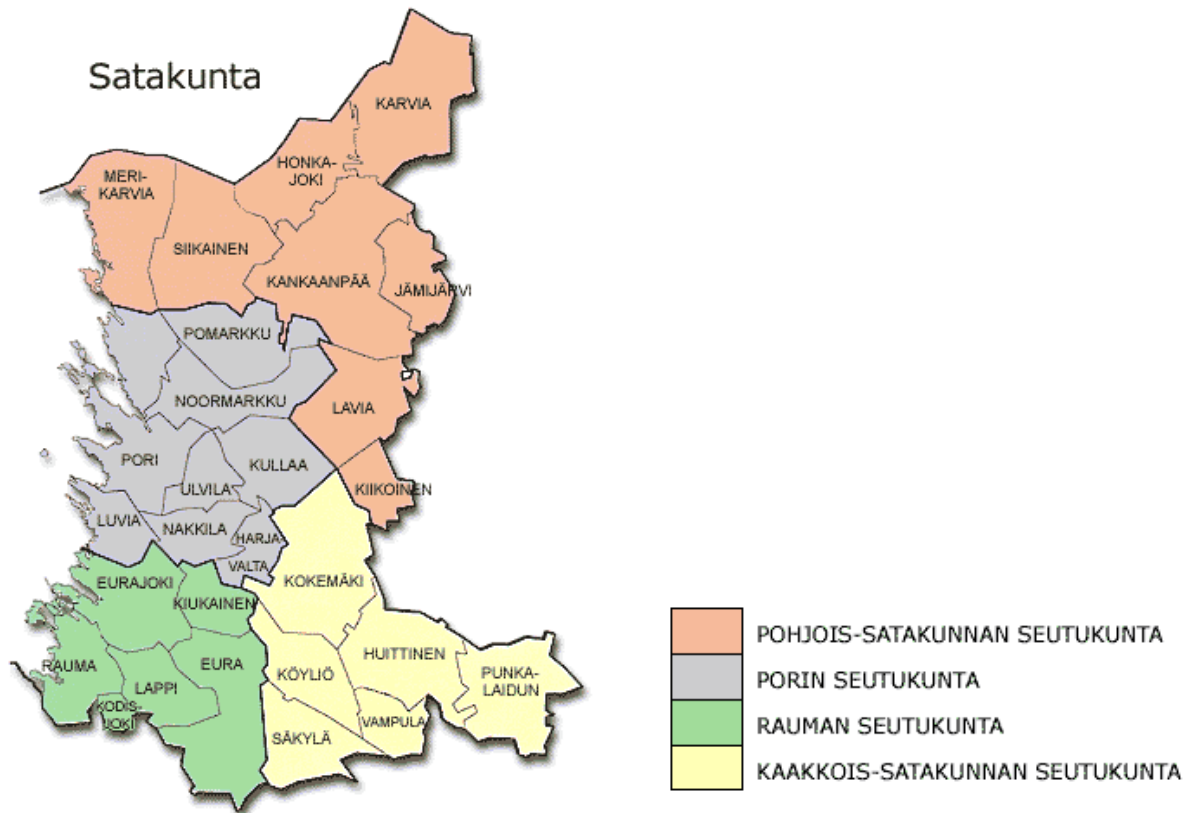
Hankkeen toteutuksessa olivat mukana Karhukunnat, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy, Tampereen yliopisto, Satakunnan ammattikorkeakoulu ja Diakonia-ammattikorkeakoulu.

¹ Verkostoituvat erityispalvelut -hanke

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti vuonna 1997 Verkostoituvat erityispalvelut -hankkeen. Hankkeen tavoitteena on kuntien, kuntayhtymien, järjestöjen ja oppilaitosten verkostoitumisella aikaansaada nykyistä paremmin toimivat sosiaalihuollon erityispalvelut sekä turvata erityisosaamisen saatavuus. Hankkeesta on menossa III-vaihe (2002 - 2003), jonka jälkeen VEP-tehtävät siirtyvät sosiaalialan osaamiskeskuksille.

Karhukunnat

Satakunta on jaettu neljään seutukuntaan. Karhukunnat muodostavat oheisen kartan mukaisesti Porin seutukunnan.

Oheisessa taulukossa kuvataan kuntien asukasluku ja lastensuojelun perhetyöhön erikseen palkattujen työntekijöiden määrä.

Karhukunnat

Karhukunnat	Asukasluku v. 2002	perhetyöntekijöitä
Harjavalta	7720	0
Kullaa	1613	0
Luvia	3284	0
Nakkila	5969	0
Noormarkku	6139	0
Pomarkku	2613	0
Pori	75930	7 + 2 alvarityöntekijää
Ulvila	12383	2 (100 %) + 2(40%)
	115651	

Pikassos Oy

Hankkeen suunnitteluvastuu on ollut Pikassos Oy:llä. Pikassos Oy on yksi Suomen yhdeksästä sosiaalialan osaamiskeskuksesta, joka toimii Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan alueella. Pikassos Oy:n Satakunnan suunnittelija oli mukana hankkeessa kouluttajana ja hän toimi kehittäjä-sosiaaliryöntekijän työparina.

Tampereen yliopisto

Hankkeeseen sisältyvää tutkimuksellista osuutta ohjasi Tampereen yliopiston Porin yksikön hyvinvointipalveluiden professori Ilmari Rostila. Hän toimi myös kehittäjä- sosiaalityöntekijän työparina ja kouluttajana perhetyön hankkeessa.

Tampereen yliopistossa sosiaalityötä opiskeleva Anu Halonen tekee pro gradu –työnsä hankkeeseen liittyvästä tapauskohtaisesta arvioinnista.

Ammattikorkeakoulut

Hankkeeseen liittyvä yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa toteutui kahden opiskelijan hankkeeseen osallistumisen kautta. Toinen opiskelijoista, Marika Kataja, opiskeli Diakonia-ammattikorkeakoulun Porin yksikössä sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehdossa ja toinen opiskelija, Mari Alakiikonen, opiskeli Satakunnan ammattikorkeakoulun Porin yksikössä sosiaalipedagogiikan koulutusohjelmassa. Opiskelijoiden tehtävänä oli havainnoida perhetyöntekijöiden ryhmäkeskusteluja koulutuspäivien aikana. Heistä Mari Alakiikonen tekee opinnäytetyönsä hankkeeseen liittyvästä aiheesta.

2. TAVOITTEET

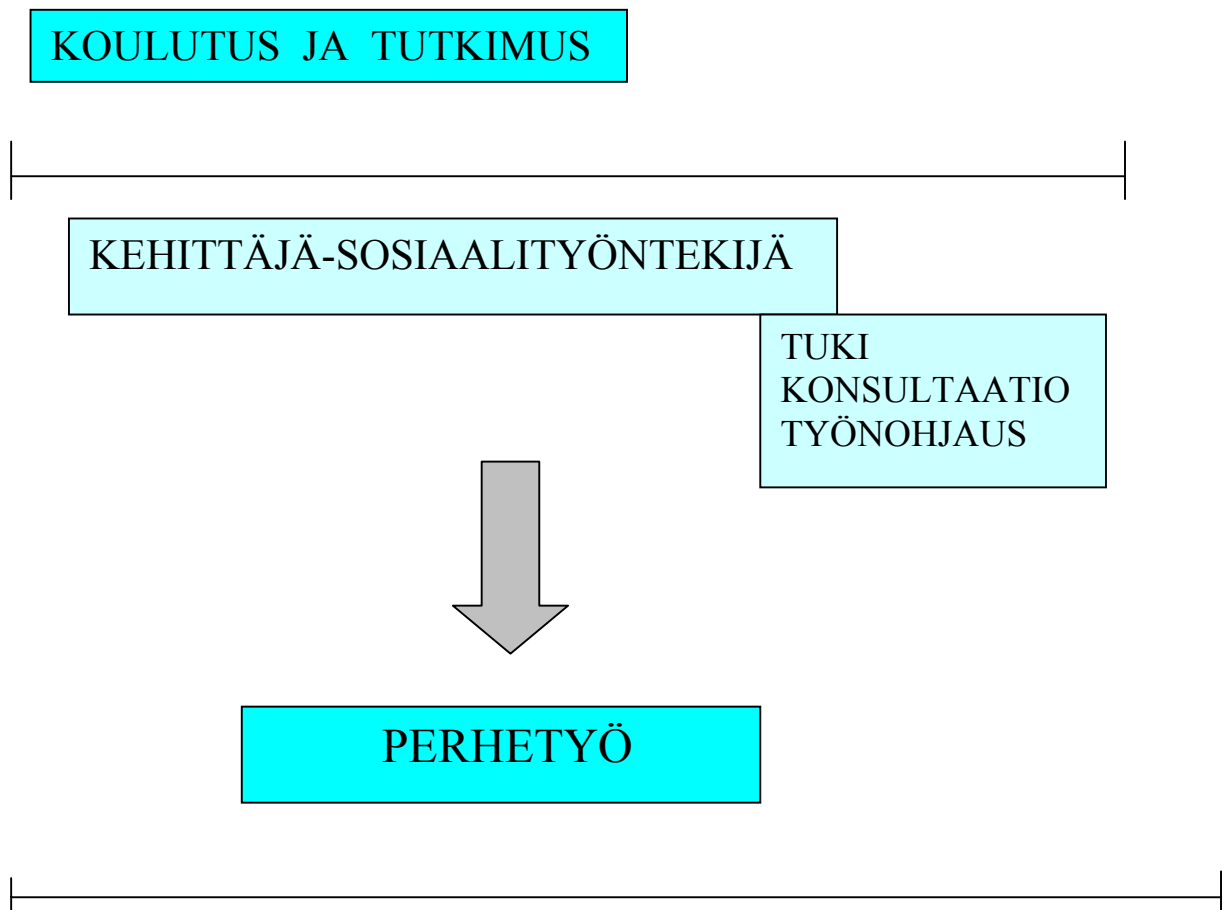
Hankkeen tavoitteena oli lisätä perhetyöntekijöiden ammattitaitoa ja osaamista lastensuojelullisista syistä apua tarvitsevien perheiden auttamistyössä. Hanke pohjautui perhetyöntekijöiden koulutukseen, tapauskohtaisen arvioinnin käyttöönottoon ja ohjaukseen. Hankkeen keskeisinä tavoitteina olivat:

- 1) koulutuksen avulla lisätä perhetyöntekijöiden tietoa ja taitoa moniongelmaisten perheiden auttamisprosessissa
- 2) tutustuttaa perhetyöntekijät tapauskohtaiseen arviointiin ja vakiinnuttaa sen käyttö tarkoituksenmukaisella tavalla perhetyöntekijöiden arkityöhön
- 3) verkottaa lastensuojelun perhetyön osaamista Karhukuntien alueella
- 4) tukea ja kannustaa perhetyötä tekeviä työntekijöitä kunnissa, tarjota heille tilaisuus tarkastella työtään ja sen vaikuttavuutta ja siltä pohjalta luoda ammatillisia valmiuksia edelleen kehittää perhetyötä työmuotona.

3. TOTEUTUS

Viime aikoina on korostettu tutkimuksen ja käytännön välistä yhteistyötä. Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke on pyrkinyt vastaamaan tähän haasteeseen nivellyttämällä tutkimuksen osaksi perhetyön toiminnallista kehittämistä ja tähän liittyvää koulutusta ja ohjausta. Oheisen kaavion kautta pyritään selkiyttämään hankkeen kokonaisuutta.

Kaavio 1.

Hankkeeseen osallistuneiden perhetyöntekijöiden ryhmä oli heterogeeninen. Ainoastaan Porissa ja Ulvilassa oli perhetyöntekijöitä, jotka tekivät kokopäiväisesti lastensuojelun perhetyötä. Pienemmissä kunnissa perhetyötä tekivät kodinhoitajat, jotka päätyönään toimivat kotipalvelun vanhustyössä.

Porin lastensuojelun käytössä oli perhetyön yksikkö, jossa oli seitsemän työntekijää ja lisäksi Ensi- ja turvakotiliiton kaksi alvari –työntekijää. Useilla heistä oli jo vuosien työkokemus perhetyöstä ja lastensuojelutyöstä. Heillä kaikilla oli säännöllinen työnohjaus ja perhetyön yksikön työntekijöillä oli lisäksi kuukausittain konsultaatiokäynti perheneuvolan psykologilla. Perhetyön yksiköstä käytiin pareittain perheissä ja pyrittiin siihen, että enintään neljä eri työntekijää kävisi samassa perheessä. Alvari työntekijät kävivät osittain yksinään ja osittain pareittain perheissä. Ulvilassa oli myös irroitettu kotipalvelusta kaksi kodinhoitajaa kokopäiväisiksi perhetyöntekijöiksi ja lisäksi kaksi muuta kodinhoitajaa 40 %:sesti perhetyöhön. Heillä oli myös työnohjaus säännöllisesti.

Muissa kunnissa: Luvia, Pomarkku, Noormarkku, Nakkila, Kullaa ja Harjavalta perhetyötä tekivät kodinhoitajat. He tekivät lapsiperheissä työtä ainoastaan hyvin minimaalisen osan työajastaan. He tekivät lähes pelkästään vanhustyötä. Heillä ei ollut työnohjausta ja yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa vaihteli. He kävivät perheissä yleensä erikseen eivätkä pareittain.

3.1. Koulutus

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli koulutuksen avulla lisätä perhetyöntekijöiden tietoa ja taitoa moniongelmaisten perheiden auttamisprosessissa. Koulutuspäiviä järjestettiin 12 päivänä noin kerran kuukaudessa lukukausina syksy-2002, kevät-2003 ja syksy-2003. Viimeinen koulutuspäivä oli päätösseminaari.

Koulutuspäivien ajankohdat:

syksyllä 2002	5.9., 3.10., 7.11., 12.12.
kevällä 2003	9.1., 6.2., 6.3., 3.4., 8.5.
syksyllä 2003	28.8., 25.9. ja 11.12.

Koulutus järjestettiin erityisesti perhetyöntekijöille, mutta kolmen koulutuspäivän luennoille kutsuttiin myös sosiaalityöntekijät sekä päätösseminaariin koko maakunnan alueen sosiaalityöntekijät, sosiaalityöntekijät ja kotipalvelun ohjaajat. Koulutuspäivät aloitettiin yhteisellä perhetyöntekijöille ja sosiaalityöntekijöille järjestetyllä tavoitteelliseen sosiaalityöhön ja tapauskohtaiseen arviointiin ohjaavalla luontopäivällä.

Koulutuspäivien arviointia varten osallistujilta pyydettiin palautelomakkeet (liite 1) jokaisessa koulutuspäivässä. Ryhmäkeskusteluja havainnoitiin, ne myös nauhoitettiin ja nauhat litteroitiin. Lisäksi perhetyöntekijöille tehdyissä haastatteluissa sivuttiin koulutuspäivien antia. Myös haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin.

3.1.1. Koulutuspäivien ohjelma

Koulutuspäivien ohjelma (ks. kaavio 1) jakaantui ryhmissä työskentelyyn ja luento. Ryhmät työskentelivät aamupäivisin ja tietyistä aiheista pidettävä luento toteutettiin iltapäivisin. Aamupäivän ajaksi perhetyöntekijät jaettiin kahteen ryhmään. Ryhmäjako toteutettiin siten, että toisessa ryhmässä olivat ne kodinhoitajat, jotka tekivät pääasiassa vanhustyötä ja toisessa ne, jotka tekivät kokopäiväisesti tai vähintään 40 % työajastaan perhetyötä. Ryhmät jakaantuivat a) tapauskohtaisen arvioinnin ryhmään ja b) keskusteluryhmään. Tapauskohtaisessa arvioinnissa syvennyttiin arviointimenetelmän käyttöön ottamiseen liittyviin kysymyksiin. Ryhmää ohjasivat professori Ilmari Rostila ja kehittäjä-sosiaalityöntekijä Erna Törmälehto. Keskusteluryhmässä perhetyöntekijöillä oli mahdollisuus jakaa kokemuksiaan toistensa kanssa. Keskusteluryhmää ohjasi Pikassoksen suunnittelija Risto Koivumäki.

Kaavio 1. Koulutuspäivän ohjelma.

Klo: 8:30	RYHMÄ B Tapauskohtainen arviointi - Ilmari Rostila ja Erna Törmälehto	RYHMÄ A Keskusteluryhmä - Risto Koivumäki
Klo: 9:30	R y h m i e n v a i h t o	
Klo: 9:40	RYHMÄ A Tapauskohtainen arviointi - Ilmari Rostila ja Erna Törmälehto	RYHMÄ B Keskusteluryhmä - Risto Koivumäki
Klo:10:40	RYHMÄT YHDESSÄ YHTEENVETOA RYHMÄTYÖSKEN TELYSTÄ - tapauskohtainen arviointi, Ilmari Rostila ja Erna Törmälehto	
Klo: 11.00	L o u n a s t a u k o	
Klo: 12.00	L U E N T O	
Klo: 13.30	K a h v i	
Klo: 14.00	L U E N T O	
Klo: 15.30	K o t i m a t k a l l e	

3.1.2. Luennot

Ennen hankkeen aloittamista joulukuussa 2002 Pikassoksen suunnittelija teki perhetyöntekijöille koulutustoivekyselyn. Kyselyn vastausten pohjalta mietittiin koulutuspäivien iltapäiväluentojen aiheet. Koulutustoiveet jaettiin seuraaviin teemoihin: työmenetelmät, ilmiöt, juridiikka ja hallinto. Koulutustoiveiden (liite 3) pohjalta tavoitteiksi nimettiin se, että perhetyöntekijät

- 1) saavat ammatillista varmuutta perhetyön toteuttamiseen
- 2) pystyvät kohtaamaan vaikeissa tilanteissa eläviä perheitä sietämällä paremmin perheiden heissä herättämää ahdistusta
- 3) saavat tietoa siitä, millaisesta lapsen käyttäytymisestä on syytä huolestua
- 4) saavat mallia siihen, miten vaikeat asiat otetaan puheeksi perheissä
- 5) edistävät moniammatillista yhteistyötä
- 6) saavat tietoa lastensuojelulain sisällöistä, jotta ovat entistä tietoisempia siitä, miten pitäisi toimia lasten edun toteuttamiseksi

Kouluttajina toimivat eri alojen asiantuntijat. Koulutus rahoitettiin vep-rahoituksella, jota hankkeeseen saatiin 5046 euroa. Luentotilaisuudet olivat pääasiassa ainoastaan hankkeeseen osallistuville perhetyöntekijöille, mutta kaikkiaan kolmessa koulutuspäivässä ja päätösseminaarissa olivat mukana myös sosiaalityöntekijät.

Luentojen aiheet ja osallistujat.

Luento	Kouluttaja	Osallistujat	pvm
Tavoitteellinen sosiaalityö ja tapauskohtainen arviointi	professori Ilmari Rostila, Tampereen yliopisto	perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät	5.9.02
Perhetyö päihdeperheiden kanssa	joht. sos.tt. Riitta Hyytinen, Tervalammen kartano	Perhetyöntekijät	3.10.02
Asiakkaan kohtaaminen	johtaja Antti Särkelä, Tervalammen kartano	Perhetyöntekijät	7.11.02
Lapsi perheessä, jossa on vaikeuksia	psykologi Raija Gottberg, Porin perheneuvola	Perhetyöntekijät	12.12.02
Muutos asiakkaassa ja muutos työntekijässä	johtaja Antti Särkelä, Tervalammen kartano	perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät	9.01.03
Miten nostaa kissa pöydälle ?	lastenpsykiatri Auli Laakso-Santavirta, Porin perheneuvola	Perhetyöntekijät	6.02.03
Huostaanotto ja lasten huolto- ja tapaaminen	Sosiaalityöntekijät Lea Auvinen ja Raili Kusmin, Porin kaupunki ja Luvian kunta	Perhetyöntekijät	6.03.03
Johtopäätösten tekeminen mittauksista Mielenterveysongelmat –erityisesti masennus ja rajatilahäiriöt	professori Ilmari Rostila asumispalvelujoht./ sh Merja Paavola, Satakunnan erityishuolto.	Perhetyöntekijät	3.04.03
Perheen, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden triangeldraaman haasteet	Perhe- ja psykoterapeutti Rauno Lehtonen, Pori	perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät	8.05.03
Oman historian tunteminen ja sen merkitys asiakastyössä	Psykoterapeutti Seija Leppänen	Perhetyöntekijät	28.08.03
Perhetyön työkäytännöt	Erikoissuunnittelija Kristiina Laiho	Perhetyöntekijät	25.09.03
Koulutusprosessin päätösseminaari Varhainen puuttuminen -juhlapuhe sekä hankkeessa mukana olleiden kokemuksia	Toim.joht. Mirjam Kalland Ilmari Rostila, Risto Koivumäki ja Erna Törmälehto	Perhetyöntekijät, sosiaalijohtajat, sosiaalityöntekijät, kotipalvelunohjaajat, Pikassoksen työntekijät	11.12.03

3.1.3. Keskusteluryhmät

Hanketta suunniteltaessa oli selvää, että tapauskohtaiseen arviointiin liittyvää ohjausta varten osallistujat oli jaettava kahteen ryhmään. Kysymykseksi muodostui, mitä toinen ryhmä tekee toisen syntyessä tapauskohtaiseen arviointiin? Päätettiin, että toisella ryhmällä on tuolloin mahdollisuus keskusteluun ja kokemusten vaihtoon vertaisryhmässä. Ryhmät jaettiin niin, että toisessa ryhmässä olivat perhetyöntekijät, joista lähes kaikki tekivät kokopäiväisesti perhetyötä. Heitä oli 13. Toisessa ryhmässä olivat vanhustyötä päätoimenaan tekevät kodinhoitajat ja heitä oli yhteensä 12. Tavoitteena oli muodostaa ryhmätilanteesta leppoisa ja avoin tila mieliteiden vaihtoon ja itsearviointiin.

Keskusteluryhmän ensisijaiseksi tavoitteeksi asetettiin perhetyöntekijöiden jatkuvan itsearvioinnin ylläpitäminen. Tavoitteena oli antaa perhetyöntekijöille mahdollisuus jakaa kokemuksiaan vertaisryhmässä, verrata ja arvioida niitä omiin kokemuksiin sekä tehdä itsearviointia omasta kehityksestään hankkeen aikana. Perhetyöntekijät saivat mahdollisuuden tarkastella työtään ja sen vaikuttavuutta vertaisryhmässään. Ryhmissä oli toisinaan myös työnohjauksellinen tehtävä.

Kaksi ammattikorkeakoulun opiskelijaa havainnoi ryhmiä ja merkitsi muistiin käytyjä keskusteluja arviointilomakkeen (liite 2) avulla. Lisäksi ryhmän keskustelut nauhoitettiin ja litteroitiin, jotta voitaisiin kerätä syvällisempää tietoa perhetyöntekijöiden kokemuksista ja itsearvioinnista. Tämän hankkeen puitteissa ei ehditty keskustelujen syvälliseen analysointiin.

Ensimmäisellä kokoontumiskerralla määriteltiin ryhmätyöskentelyn tavoitteet, joita olivat:

- mahdollisuus pysähtyä ja vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia perhetyöstä ja perhetyön koulutuksesta/kehittämisestä kollegojen kanssa
- kuulluksi tuleminen
- teoreettisen tiedon omaksuminen ja soveltaminen käytännön työhön
- tarkastella kehitymisprosessia; missä mennään.

Ryhmässä, jossa oli vanhustyötä päätoimenaan tekeviä kodinhoitajia, keskustelun teemoista voitiin erottaa neljä aihepiiriä (Risto Koivumäki 2003):

1) vuorovaikutus

- luottamuksellisen suhteen syntyminen, avoimuus ja toisaalta ”kyttäämismentaliteetti”
- ammatillisuus, vuorovaikutussuhteen säätely: etäisyys ja läheisyys
- työntekijän omat tunteet ja niiden tunnistaminen
- ”mitä jos kemiat ei pelaa”
- oma elämäntilanne, oma menneisyys, päiväkirjat

2) rakenteet

- työvuorot, työaika, taukotilat
- esimiehen rooli, tiedon kulku, palaverit
- jännitteet suhteessa sosiaalityöhön ja kotisairaanhoidon
- perhetyön aloitus, lopetus, valtuudet
- sitoutuminen päätöksiin

3) sosiaaliset ongelmat ja niiden kohtaaminen

- perheiden ongelmalliset elämäntilanteet kuormittavat
- ahdistus siitä, että työtä on enemmän kuin mihin kyetään vastaamaan
- jaksaminen, vaikka mitään muutosta ei näytä tapahtuvan
- lapsen hädän kestäminen

4) perhetyö osana lastensuojeluprosessia

- lapsen vai äidin asialla
- lastensuojelulaki ja sen soveltaminen
- perhetyöntekijä LsL:n toteuttajana
- perhetyöntekijän rooli asioiden eteenpäin viemisessä

Ryhmäkeskusteluista kirjoitetun yhteenvedon (Koivumäki 2003) mukaan aluksi ryhmäläisistä tuntui oudolta, että he voivat istua rauhassa paikallaan pohtimassa omaa työtään, kun perustyössä on aina kiire. Jonkin verran alussa koettiin syyllisyyttä siitä, että muut joutuvat tekemään työt sillä aikaa, kun he istuvat koulutuksessa. Myöhemmin syyllisyys ei enää noussut pinnalle. Lapsiperheiden kanssa tehtävä työ koettiin omaksi. Heidän mielestään tässä hankkeessa sai siihen taas tuntumaa. Heitä huolestutti se, miten paljon jatkossa perhetyötä mahtuu vanhustyöhön mukaan. Ryhmän edetessä painopisteeksi tuli työnohjauksellisuus. Koulutuspäivien luento-osuuksissa opittuja asioita tuotiin myös keskusteluun.

Perhetyötä enimmäkseen päätyönään tekevien ryhmässä keskustelun teemat olivat seuraavat:

1) rakenteisiin liittyvä keskustelu

- tavoitteiden tarkistus, seuranta, välineuvottelut
- työskentelyn lopettaminen, virallinen lopetuspalaveri, sopimukset
- miten suhtautua, jos asiakas muusta yhteydestä tuttu, saako ”valita” asiakkaansa
- yllätyskäynnit ja rooli niissä
- LsL:n soveltaminen, käyttämismentaliteetti
- sosiaalityöntekijä – perhetyöntekijä – yhteistyösuhde
- tavoitteet: kenen ehdoilla, niiden realistisuus
- työolosuhteet: tarve kuulla miten muissa kunnissa toimitaan
- toimitilat

2) ammattitaitoon liittyvät kysymykset

- aloittajan ongelmat
- myönteisyys: halu- tahto
- jännitteet, kilpailu, kateus
- asiakkuuksista luopuminen, riippuvuus
- puolesta tekeminen
- perhetyöntekijän eri roolit: esim. äidin, aikuisen, opastajan, vertaisen ja ystävän roolit
- avoimuuden kehittyminen
- jatkuvan itsearvioinnin prosessi
- dokumentointi

3) perheiden ongelmat

esim.

- ongelmien kuvaaminen
- alkoholi-ongelmat, mielenterveysongelmat, perheväkivalta; kenen ehdoilla eletään, aikuisten vai lasten
- asiakkaiden älyllinen taso, perhekohtaiset normit ja esim. siisteystaso
- uupumus ja turhautuminen, kun mitään ei tunnu tapahtuvan
- voiko ongelmista selviytyä
- väkivalta ja sen pelko
- huoli lapsesta, varauksellisuus

Ryhmäläisillä oli hankkeen toteutumisen aikana koko ajan työnohjaus rinnalla. Heillä kaikilla oli myös kokemusta ryhmätyöskentelystä. Ryhmä ei kuitenkaan lähtenyt käyntiin suunnitellulla rakenteella ja toimintamallilla. Ryhmä päätyikin muutaman kerran jälkeen systemaattiseen rakenteeseen, jossa jokainen työyhteisö toi vuorollaan aiheen, josta toivoi yhteistä keskustelua. Tämä rakenne toimi hyvin ja keskustelu oli jäsentynyttä.

3.2. Tapauskohtainen arviointi

Hankkeen tutkimusosuuden tavoitteena oli tutustuttaa perhetyöntekijät tapauskohtaiseen arviointiin ja vakiinnuttaa sen käyttö tarkoituksenmukaisella tavalla perhetyöntekijöiden arkityöhön. Tutkimusosuus kytkeytyi osaksi pyrkimystä jäsentää ja toteuttaa perhetyötä tavoitteellisenä muutostyönä.

Tavoitteena oli, että

- 1) perhetyöntekijät omaksuvat tapauskohtaisen arviointimenetelmän ja ottavat sen työvälineekseen,
- 2) selvitetään perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemukset itsearviointivälineen käytöstä,
- 3) perhetyöntekijät oppivat yksilöimään ongelmia, joille määritellään konkreettiset tavoitteet.

Professorit Rostila ja Mäntysaari (1997a) ovat kokeilleet tapauskohtaista arviointia aikaisemmin perhetyössä, mutta tapauskohtainen arviointi ei menetelmänä ole kovin laajalti tunnettu. Rostila on Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishankkeen yhteydessä määritellyt tapauskohtaisen arvioinnin seuraavasti:

”Tapauskohtaisella arvioinnilla tarkoitetaan työntekijöiden itsensä toimesta tapahtuvaa asiakkaan edistymisen systemaattista seuraamista siten, että toistuvasti (mieluiten määrävällein) mitataan asiakkaan kohdeongelmaa tarkoituksenmukaisilla tulostittareilla ja tehdään kerätyn tiedon varassa johtopäätöksiä työn tavoitteiden saavuttamisesta. Johtopäätösten pätevyys on yhteydessä käytettyjen mittareiden luotettavuuteen, mihin tulee kiinnittää huomiota. Määrälliseen tietoon voidaan yhdistää myös monenlaista laadullista tietoa asiakkaan tilanteesta ja työskentelytavasta.

Tietoa asiakkaan tilanteen kehityksestä kerätään yleensä luontevimmin työskentelyn kuluessa. Joskus ongelman tilaa voidaan kuitenkin mitata myös ennen vaikuttamisyritystä (interventiota) ja myös sen jälkeen. Näiden mittausten avulla voidaan saada viitteitä myös työskentelytavan (intervention) vaikuttavuudesta. Vertaamalla työskentelyä edeltäneitä, työskentelyn aikaisia ja työskentelyn jälkeisiä mittaustuloksia, on mahdollista tehdä suuntaa-antavia, vaikka ei vielä kovin varmoja, johtopäätöksiä työskentelyn ja tulosten välisestä syy-yhteydestä.”

Tapauskohtaisen arvioinnin menetelmästä järjestettiin yksi koulutuspäivä, jossa oli mukana myös sosiaalityöntekijät. Koulutuspäiviin liittyvän ryhmätyöskentelyn kautta syvennettiin menetelmän omaksumista. Lisäksi kuntakohtaisissa perhetyöntekijöiden, sosiaalityöntekijöiden ja kehittäjä-sosiaalityöntekijän tapaamisissa pohdittiin arviointimenetelmän käyttöä. Tavoitteena oli, että perhetyöntekijät ottaisivat arviointimenetelmän käyttöönsä hankkeen päättyttyä.

Ryhmätyöskentelyssä opiskeltiin tavoitteiden pilkkomista konkreettisiksi ja mitattaviksi asioiksi. Pilkotuille tavoitteille pyrittiin luomaan sopivia mittareita. Mittareiden käyttöä ja mittauksen etenemistä seurattiin. Aiheeseen perehdyttiin tehtäväkeskeisesti perhetyöntekijöiden asiakasperheiden kautta.

Jokaisella työntekijäparilla oli asiakastapaus, jonka kanssa he kokeilivat menetelmää. Jokainen sai muodostettua mittarin ja piirrettyä graafisen kuvan, vaikka mitattavien tavoitteiden seuranta jäi toisinaan erittäin lyhyeksi jaksoksi ja sopivan mittarin luominen osoittautui vaativaksi, jos työntekijän ja asiakkaan välinen yhteistyösuhde ei ollut vielä riittävän hyvä yhteiselle tavoitteelle ja yhteiselle mittarille. Toimiva yhteistyösuhde onkin tärkeä edellytys tapauskohtaisen arviointimenetelmän käyttämiseen.

Seuraavana yksi tapausesimerkki kehittämishankkeessa tehdystä tapauskohtaisesta arvioinnista. Hankkeessa tehdyistä tapausesimerkeistä ja menetelmän kokemuksista tehdään oma raporttinsa vuoden 2004 alkuun mennessä.

Esimerkkiperhe:

Perheeseen kuului äiti ja isä sekä neljä lasta. Perheen molemmilla vanhemmilla oli päihdeongelma. Vanhemmuuden ongelmat näkyivät mm. yhden lapsen koulusta myöhästelyssä, nuorimpien lasten päivähoidon epäsäännöllisyydessä ja kodin epäsiisteydessä.

Perheen tavoitteeksi asetettiin se, että lapset vietäisiin päiväkotiin aamuisin. Tavoitteen seuraamiseksi tehtiin mittari, johon päiväkotitoiminta merkitsi lasten tuloajat. Äiti oli innostunut mittauksesta ja piti tavoitetta tärkeänä.

Päiväkotiin saapumisajoista kerättiin tieto seuraavan luokituksen mukaisesti:

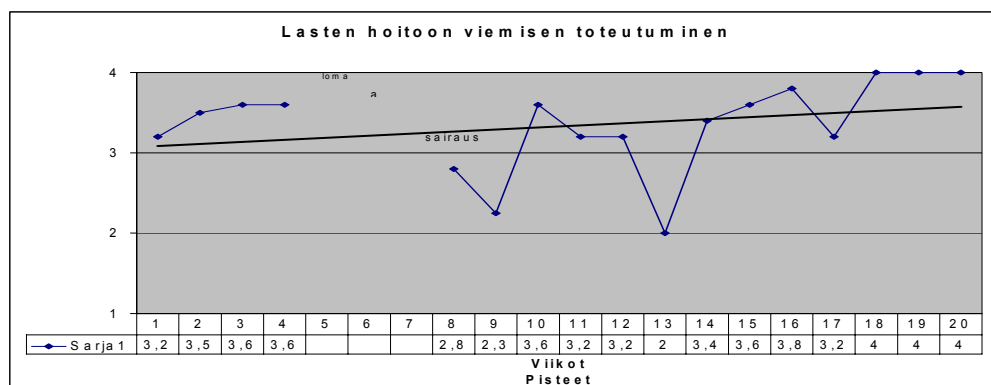
4 pistettä = lapset tuotu päiväkotiin ennen klo: 8.30

3 pistettä = lapset tuotu päiväkotiin klo: 8.30-9.00 välisenä aikana

2 pistettä = lapset tuotu päiväkotiin klo: 9.00 jälkeen

1 pistettä = lapset eivät lainkaan päiväkodissa, ilman hyväksyttävää syytä (hyväksytyt syyt esim. sairaus tai koululaisten loma).

Mittausta toteutettiin 20 viikon ajan. Päätettiin laskea tuloajoista viikon keskiarvot, joista muodostettiin excelillä oheinen graafinen kuva.

Perhetyöntekijöiden mielestä arviointimenetelmän käyttöön ottamisen etuna tämän perheen kohdalla oli se, että perhe sisäisti tavoitteen helpommin ja äiti oli ollut mielissään saatuaan positiivista palautetta.

3.3. Ohjaus

Hankkeen tavoitteena oli tukea ja kannustaa perhetyötä tekeviä työntekijöitä kunnissa, tarjota heille tilaisuus tarkastella työtään ja sen vaikuttavuutta ja siltä pohjalta luoda ammatillisia valmiuksia edelleen kehittää perhetyötä työmuotona. Ohjausosion oli tarkoitus osaltaan vastata tähän tavoitteeseen. Kehittäjä-sosiaalityöntekijä kävi kuukausittain ohjaamassa perhetyöntekijöitä heidän työpisteessään. Hän antoi ohjausta perhetyöhön liittyvissä kysymyksissä ja tapauskohtaisen arvioinnin toteutuksessa. Ohjaus sisälsi myös työnohjauksellista keskustelua. Kehittäjä-sosiaalityöntekijä pyrki käynneillään tukemaan ja kannustamaan työntekijöitä ja

erityisesti niitä pienten kuntien kodinhoitajia, joilla ei ollut lainkaan mahdollisuutta työnohjaukseen. Useimmissa tapaamisissa oli aina mukana myös lastensuojelun sosiaalityöntekijä.

Tapaamisten tavoitteena oli:

1. Innostaa perhetyöntekijöitä tavoitteelliseen perhetyöhön
2. Ohjata perhetyöntekijöitä tapauskohtaisen arviointivälineen käyttöön
3. Tukea perhetyöntekijöitä keskustelujen kautta
4. Konsultoida perhetyöhön liittyvissä asioissa

4. LASTENSUOJELUN PERHETYÖ KARHUKUNNISSA

Lastensuojelun perhetyöstä käytetään monia ilmaisuja. Puhutaan esim. ohjaavasta perhetyöstä, avoimuusperheisestä perhetyöstä, avotyöstä, toiminnallisesta avotyöstä, tehostetusta perhetyöstä, perhetukityöstä ja perheen yhdistetystä hoidosta (Heino, Berg, Hurtig 2000, 10). Karhukuntien perhetyöllä tarkoitettiin hankesuunnitelman (Koivumäki 2002) mukaan työmuotoa, jossa sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillisen koulutuksen saanut työntekijä menee asiakasperheen kotiin ja siellä yhdessä perheen kanssa toimien tukee kokonaisvaltaisesti perheen selviytymistä arkipäivän haasteista: lasten kasvatustilanteista, ihmissuhteista, toimivasta vuorovaikutuksesta, perheen taloudesta, juoksevien asioiden toimittamisesta, kodinhoidosta yms. elämänhallinnan perusasioista. Työmuodolla pyritään siihen, että vanhemmat selviytyvät vanhemmuudesta ja lapset saavat sellaisen kasvuympäristön, jossa heidän terve kehitys on mahdollista.

Kehittäjä-sosiaalityöntekijä haastatteli 11 karhukuntien lastensuojelun sosiaalityössä olevaa sosiaalityöntekijää (liite 3) ja hankkeessa mukana olevaa 25 perhetyöntekijää (liite 4). Jokaisesta Karhukunnasta haastateltiin yhdestä kahteen sosiaalityötä tekevää virassaan muodollisesti pätevää työntekijää. Osa toimi sosiaalisihteerinä tai sosiaalijohtajana, mutta toimenkuvaan kuului myös varsinainen sosiaalityö. Sosiaalityöntekijöiden haastattelu toteutettiin joulukuun 2002 ja tammikuun 2003 välisenä aikana. Perhetyöntekijät haastateltiin helmikuun ja huhtikuun välisenä aikana keväällä 2003. Haastattelun pohjalta kuvataan sosiaalityöntekijöiden ajatuksia perhetyöstä yleensä, perhetyön toteutuksesta ja heidän pohdintojaan siitä, mikä olisi ideaalinen perhetyön tilanne heidän kunnassaan. Perhetyöntekijöiden haastatteluissa haettiin mielipiteitä mm. perhetyön tarpeellisuudesta, työajan riittävydestä ja kehittämistoiveista.

Sosiaalityöntekijöiden haastattelun useassa vastauksessa korostui perhetyön tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Mm. yhdestä vastauksesta poimittu ajatus on, että lastensuojelun perhetyö on perhekohtaisesti mietittyä ja suunnitelmallista mittatilaustyötä. Se on jotain muuta kuin tehostettua kotipalvelua. Perhetyö nähdään tehostettua kotipalvelua korkeampana käsitteenä. Perhetyö on toimimista erilaisten lastensuojeluperheiden kanssa. Se on pitkäaikaista, suunnitelmallista, jämäkkää ja tavoitteellista työtä. (SH1, s.1)

”Perhetyö on lastensuojelun asiakkaana olevien perheiden tukemista ja auttamista siten, että työntekijät ovat lähellä perhettä ja lapsia. Perhetyöntekijät työskentelevät tiiviisti heidän kanssaan siitä lähtökohdasta, mitä on yhdessä sosiaalityöntekijän ja perheen kanssa sovittu.”(SH2, s. 5)

”Perhetyön tavoitteena on löytää perheiden omat voimavarat niin, että perhetyöntekijän käynnit tulevat tarpeettomiksi.” (SH3, s.7)

Vastauksissa tuli ilmi myös se seikka, että perhetyötä pitäisi tehdä parityönä (SH10, s. 30). Pienten kuntien kodinhoitajille tämä on harvoin mahdollista. Parityön tekemistä tukee kokemus siitä, että lastensuojeluperheiden tilanteet saattavat olla yllättäviä, monimutkaisia ja jopa vaarallisia. Lisäksi keskelle perheen kriisiä meneminen voi olla henkisesti liian vaativaa yhden työntekijän yksinään kannettavaksi ja silloin myös asian hoitaminen perheessä voi vaarantua.

Sosiaalityöntekijöiden käsitykset perhetyöstä tukivat hankesuunnitelmassa määriteltyä perhetyön käsitettä. Perhetyön suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus nousivat haastatteluissa tärkeäksi perhetyön kriteeriksi. Hankkeessa toteutetun tapauskohtaisen arviointimenetelmän käytönoton kautta perehdyttiin perhetyön tavoitteelliseen työotteeseen ja sitä kautta perhetyöntekijät näyttivät omaksuneen tavoitteellisuuden merkityksen.

4.1. Perhetyön toteutus

Kuten raportin alussa todettiin noin puolet hankkeeseen osallistuneista perhetyöntekijöistä toimi kokopäiväisesti lastensuojelun perhetyössä. Pienissä kunnissa kotipalvelun kodinhoitajat tekivät pääasiassa vanhustyötä ja vain vähän perhetyötä. Osa koulutukseen osallistuneista kodinhoitajista ei ollut aikaisemmin tehnyt lainkaan lastensuojelun perhetyötä. Pienten kuntien resurssit eivät ole riittäneet lastensuojelun perhetyöhön, koska vanhusten osuus väestöstä on kasvanut ja heidän kodinhoitoavun tarpeensa on jatkuvasti lisääntyvää. Kuntien heikon taloudellisen tilanteen takia lisäresurssien saaminen kotipalveluun on vaikeaa.

Sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin heidän näkemyksiään perhetyön toteutuksesta kunnassaan. Osa pienten kuntien sosiaalityöntekijöistä oli sitä mieltä, että heidän kunnassaan ei toteuteta juuri lainkaan sellaista lastensuojelun perhetyötä, mitä he lastensuojelun perhetyöllä ymmärtävät. Perheille annettava apu on heidän mielestään tavallista kotipalvelua. Kunnissa, joissa on erikseen palkattuina kokopäiväisiä perhetyöntekijöitä toteutetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista perhetyötä. Myös sosiaalityöntekijöiden mielestä osassa pienistä kunnista toteutetaan myös suunnitelmallista perhetyötä, vaikka työntekijöinä olisikin vanhustyötä päätoimenaan tekeviä kodinhoitajia (SH6, s19.)

Perhetyön tilauksen tekee aina sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi lastensuojeluasiakasperheen tilanteen ja sen pohjalta esittää mahdolliseksi avohuollon tukitoimeksi perhetyön. Kaikissa kunnissa on ollut selvää, että puhuttaessa lastensuojelun perhetyöstä on kyseessä myös perheen lastensuojelun asiakkuus. Mielenkiintoinen seikka on se, että yhdessä kunnassa neuvolan terveydenhoitajat ovat tärkeässä roolissa perhetyön tarpeen esittämisessä. Se kertoo siitä, että yhteistyö terveydenhuollon ja lastensuojelun sosiaalityön välillä toimii. Terveydenhoitajien on helppo ottaa yhteyttä kuntansa sosiaalityöntekijöihin ja kertoa huolensa asiakasperheestään ehdottamalla mahdollisen perhetyön tarjoamista. Näissäkin tapauksissa sosiaalityöntekijä tutustuu ensin perheeseen ja arvioi lastensuojelullisen tarpeen. (SH10, s. 31)

Niissä kunnissa, joissa on erikseen nimetyt perhetyöntekijät, on selkeä malli työn toteutustavasta. Sosiaalityöntekijä esittelee perhetyötä ensin perheessä. Jos perhe kiinnostuu tukimuodosta, pidetään yhteinen tapaaminen perheessä, jossa ovat läsnä perheen jäsenet, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijät. Joskus tapaamisessa voi olla mukana myös jokin yhteistyötahon

edustaja esim. terveydenhoitaja. Yhteisessä tapaamisessa tarkennetaan perheen tarpeita ja avun muotoja. Tämän jälkeen perhetyöntekijät aloittavat perheessä käynnit. Noin kuukauden kuluttua perhetyöntekijöiden käyntien jälkeen on yhteinen tapaaminen, jossa ovat läsnä perhe, perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijä. Tapaamisessa sovitaan tavoitteet ja perhetyön jakson pituus. Yhteisiä tapaamisia on 3-4 kuukauden välein, joissa tarkennetaan ja seurataan tavoitteiden toteutumista. Perhetyön voi lopettaa perhe ilmoittamalla, ettei halua jatkaa sitä tai perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijän mielestä lopettaminen voi olla aiheellista. Kuitenkin aina pyritään asia sopimaan yhdessä. (SH2, s.5)

4.2. Perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyö

Sekä perhetyöntekijöiltä että sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin yhteistyön sujumisesta. Perhetyöntekijöistä 18 oli sitä mieltä, että yhteistyö on toimivaa. Kahden muun mielestä yhteistyö toimii, mutta pitäisi olla mahdollisuus tavata useammin sosiaalityöntekijöitä. Yhden mielestä yhteistyötä ei ollut lainkaan ennen hanketta, mutta nyt se on hankkeen myötä tullut toimivaksi. Kolme piti yhteistyötä sekä toimivana että ei toimivana. Heistä yhden mielestä puutteita on siinä, ettei sosiaalityöntekijä informoi perhettä riittävästi ennen perhetyön aloittamista, jolloin perhetyö aloitetaan liian nopeasti. Vastaaja kaipaisi enemmän yhteistä pohdintaa. Toisen vastaajan toiveena oli, että kotikäyntejä tehtäisiin enemmän ja hän kaipasi yhteistyöhön enemmän ”jämpätyttä”. Kolmas, jonka mielestä yhteistyö on toisaalta myös ei toimivaa oli sitä mieltä, ettei saa riittävästi sosiaalityöntekijöiltä tietoa. Hänen mielestään perhetyöntekijät tulisi ottaa mukaan esim. huostaanoton suunnitteluun.

Yleisesti ottaen sosiaalityöntekijät ovat sitä mieltä, että yhteistyö sujuu hyvin ilmeisesti tarkoittaen työntekijöiden välistä vuorovaikutussuhdetta. Mutta monen mielestä yhteisiä tapaamisia pitäisi olla runsaammin. Yhden sosiaalityöntekijän mielestä yhteistyö on jäntevöitynyt hankkeen aikana. Kolmessa kunnassa koettiin niin, ettei sitä yhteistyötä juurikaan ole. Ei ole raivattuna työaika säännölliseen ja suunnitelmalliseen yhteistyöhön – yhteisiin tapaamisiin. Niissä kunnissa, joissa perhetyöhön on resursoitu, yhteistyö toimii sosiaalityöntekijöiden mielestä hyvin. Jonkin verran heidänkin joukossaan ajateltiin, että ehkä yhteistyötä pitäisi olla enemmän, vaikka heillä on nykyisin säännöllisesti sovitut yhteiset tapaamiset.

Vastauksista voi havaita, että työntekijöiden väliset suhteet ovat toimivia, mutta heillä ei ole riittävästi ollut mahdollisuutta toteuttaa yhteistyötä. Perhetyöntekijöillä ja sosiaalityöntekijöillä onkin yhteisenä toiveena tavata toisiaan useammin. Jonkin verran perhetyöntekijöillä on toiveita sosiaalityöntekijöitä kohtaan. He haluaisivat voida olla enemmän mukana perheiden tilanteiden arvioimisessa esim. huostaanoton valmistelussa ja he toivovat, että sosiaalityöntekijät perusteellisemmin kertoisivat perhetyöstä perheelle ennen perhetyön aloittamista.

4.3. Tarvitaanko lastensuojelun perhetyötä ?

Kaikki haastatellut sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät pitivät perhetyötä omissa kunnissaan tarpeellisenä työmuotona. Kokopäiväisesti perhetyötä tekevien vastauksissa nousi esiin ennalta ehkäisevän työn tarve. Perhetyö pitäisi voida aloittaa jo varhaisemmassa vaiheessa, jotta voitaisiin paremmin auttaa perhettä muutokseen ja estämään suuria vaikeuksia. Toiveita asetettiin myös terveydenhuollon kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Kuten aikaisemmin tässä luvussa on kirjoitettu, toimii ainakin yhdessä Karhukunnassa neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö erinomaisesti. vrt. s.13)

*”Tähän asti lapsiperheet on saanu tosi vähä sitä apua. Mun mielest ne tarttis jo siinä vaihees kun alkaa tulee joko vanhemmille masennusta tai jotain muuta, et-
tä ne ongelmat ei pääsis tosi pahaks. Et periaattees tää olis semmonen, että
neuvola – neuvolasta hoitas jo ohjeita. Mut et tietysti ku sieltä ei anneta meille
oikeastaa mitää tietoja ni on aika vaikee...” (PH23, s. 111)*

Yksi perhetyöntekijöistä toi esiin perhetyön merkityksestä sen seikan, että perhetyön kautta myös asiakkaiden suhtautuminen viranomaisiin on parantunut. Eli perhetyö voisi olla myös keino rakentaa luottamuksellisempaa suhdetta lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin.

*”ainakin vanhemmat puhuvat että heijän suhtautuminen on viranomaisiin niinku
parantunut et ei he koe enää niitä semmosina kyllä, kyylinä pelkästään että ne
ihan oikeesti yrittää auttaa sitä perheen tilannetta ja lasten tilannetta. Ehkä me
ollaan vähä semmonen pehmittävä tekijä siinä välissä.” (PH2, s.9)*

Kahdessa pienemmässä kunnassa koettiin, että on toisinaan aikoja, jolloin perhetyön tarve ei ole kovin suurta, mutta toisinaan taas sitä tarvittaisiin kovasti. Pienissä kunnissa on yksittäisiä perheitä, jotka tarvitsisivat perhetyötä avoimuuden tukitoimena.

4.4. Millainen olisi hyvä lastensuojelun perhetyön tilanne ?

Sosiaalityöntekijöiden mielestä perhetyön olisi saatava resursseja enemmän. Toivotaan myös täydennyskoulutusta. Erityisesti pienissä kunnissa koetaan resurssit lähes olemattomiksi. Perhetyöntekijöiden kehittämistoiveina olivat esim. ennalta ehkäisevän työn mahdollisuus, sosiaalityöntekijöitä koettiin myös tarvittavan enemmän, halutaan täydennyskoulutusta, pie- niinkin kuntiin erikseen nimetyt työntekijät perhetyöhön, yhteistyötä päiväkotien ja neuvolan kanssa ja myös toimintaa varten määrärahaa.

5. PERHETYÖN PALVELUKETJU

Kehittämishankkeen viimeisen lukukauden aikana aloitettiin perhetyön prosessin mallintami- nen QPR Process Guide –ohjelmalla. Mallinnuksessa (liite 7) kuvataan työvaiheita, jotka al- kavat huolena lapsesta/lastensuojeluilmoituksesta. Tehtävän tarkoituksena oli jäsentää perhe- työn prosessia. Prosessin kuvaukseen liitettiin sosiaalityöntekijöiden tekemän lastensuojelun tilanearvion kuvaaminen, jossa painotetaan lapsilähtöistä näkökulmaa Tiina Muukkosen ja Hanna Tulensalon työstämän Kohtaavaa lastensuojelua –projektin pohjalta. Prosessissa kuva- taan myös tapauskohtainen arviointi.

Mallinnus tehtiin web- muotoon ja sitä voi tarkastella Pikassos Oy:n internet –sivuilta. Se sisältää joukon erilaisia lomakkeita, dioja, ohjeistuksia ym. Mallinnusta ei ole kuvattu kirjoi- tetussa muodossa. Se jää mahdollisten jatkohankkeiden tehtäväksi. Perhetyön palveluketjun kuvausta ei ole vielä otettu käyttöön Karhukunnissa, mutta toiveena on, että sitä pystytään hyödyntämään päivittäisessä perhetyön toteutuksessa ja kehittämään edelleen.

6. ARVIOINTI

Hankkeen arviointia toteutettiin perhetyöntekijöitä haastattelemalla sekä palautteiden kautta. Seuraavassa heiltä kerätyn tiedon pohjalta arvioidaan hankkeen eri osa-alueiden toteutusta.

6.1. Luennot

Koulutukseen osallistuneet perhetyöntekijät ovat olleet tyytyväisiä luentoihin. Suurin osa heistä on pitänyt hankkeeseen liittyviä luentoja koko hankkeen hyödyllisimpänä osana. Perhetyöntekijöillä on ollut vähän – osalla ei ole ollut lainkaan mahdollisuutta aikaisemmin osallistua perhetyöhön liittyviin koulutuksiin. Heidän luennoista antamansa palaute oli myönteistä.

”Luennot ovat tuntuneet hyviltä ja värikkäiltä, on jääny mieleen, monta asiaa sit on niinko oikeastaan muuttunu sillaiki – et on niinko vahvistunut - et jossain määrätys asias ni mä olen oikeil jäljil, et mul on tullut semmosii ”ahaa”elämyksii” (H12 s. 58, kh)

Osa kertoi saaneensa luennoiden kautta uusia konkreettisia tapoja kohdata asiakkaansa ja toteuttaa perhetyötä. Monelle yksi tällainen uusi tapa keskustella asiakkaan kanssa oli haaveiden puheeksi ottaminen – asiakkaan tulevaisuuden haaveet. Seuraavassa eräs ote haastattelusta, jossa keskusteltiin opituista asioista (H- haastattelija; P-haastateltava perhetyöntekijä):

”H: Noo entäs sitten miten voit kehit -, hyödyntää perhetyön hankkeen aikana oppimiasi asioita jatkossa?

P: No kyllähän niitä voi täs sit näitte perheitten kans. Et kyl monia on tullu ja varsinki näist iltapäivistä, ku niis on ollu niit luentoja - ni kyl monia näitä juttuja, mitä siel on tullu esiin näit just näit haaveista puhumista ja näit mitä on ollu näit asiakkaan kohtaamista, ni kyl niit on voinu sit. Me ollaan kokeiltu ja ollaan niinku just monta kertaa puhuttu, et nii etku siel koulutukses oli sitä ja tätä et et puhutaas tänää siel perhees vähä tämmöstä ja et sillai kyl niist on ollu ihan käytännös hyötyy.

H: Joo, niinku suoraan tullu vietyy sinne?

P: On ollu, on joo, kyllä oon. Mun mielest se oli niinku - mua se kolahti - mulle se haave haave asia sillo, ku oli se Särkelä puhumas, et sitä mä oon ny monen äidin kans puhunu, et et just ollaan niinku haaveiltu ja puhuttu, et mitä, et ainaha puhutaan niist huonoist asioista ja niist vanhoist asioista, et ku oli sitä ja oli tätä ja oli niin kurjaa ni sen takia on täs tilantees. Ni yhdenki äitin kans ollaan just puhuttu nii, et ne ollu ja niit ei tekemättömiks saa, mut et mitä niinku tästä eteppäin ja mimmosia haaveita sul on ja hän oliki sit iha et ei häl oo niinku mitään haaveita, et hän on nii et hän on kyl masentunu tämmöne, ni tuo et sillai on niinku ollu iha kiva käyttää sitä, et eikä olis varmaa niinku muute tullu mieleenkään semmone puheenaihe.”, (H1, s. 5, ptt)

Koulutuspäivistä kerätty kirjallinen palaute tukee haastatteluista saatuja näkemyksiä luentojen tärkeästä merkityksestä. Kirjallisessa palautteessa kysyttiin (liite 1) kolme luentoa koskevaa mielipidettä luennon mielenkiintoisuudesta, sisällöstä ja siitä, että oliko luento oppimista edistävä.

Vastaukset annettiin arviointiasteikolla 1 (huonoin arvosana) – 5 (paras arvosana). Vastausten prosenttijakaumat (liite 6) muodostettiin 11 eri luennon yhteispistemääristä. Luentojen osallistujien määrät vaihtelivat 20-25 perhetyöntekijään. Luentoihin osallistujien vastausprosentti oli 100 lukuun ottamatta viimeistä luentoa, jolloin vastanneita oli ainoastaan 67 %, koska palautelomakkeet olivat jääneet vahingossa yhden osallistujan pöydälle.

Prosenttijakauman pohjalta voitiin päätellä, että suurin osa osallistuneista piti luentoja mielenkiintoisina, selkeinä ja oppimista edistävinä. Luentoja pidettiin yleisesti hyvinä. Keväällä tehdyn haastattelun pohjalta monen perhetyöntekijän mielestä luentojen osuus oli koko hankkeen merkittävintä antia. Täydennyskoulutus ja sitä kautta tiedon saanti on ollut vähäistä perhetyöntekijöiden keskuudessa. Se oli varmasti yksi syy siihen, että he arvostivat saamaansa opetusta.

6.2. Ryhmäkeskustelut

Näytti siltä, että aluksi vain ns. täytteeksi muodostettu ryhmäkeskustelu, olikin tärkeä osa koko hanketta – erityisesti vanhustyötä päätoimenaan tekevät kodinhoitajat kaipasivat vertaistukea.

” ... ja sit mun mielest ne ryhmäkeskustelut ne on tosi mielenkiintoisia. Et ainaki meil on semmonen ryhmä, missä puhutaan ”. (H 23 s. 114, kh)

Perhetyöntekijät olivat ryhmän tavoitteiden toteutumiseen pääosin tyytyväisiä. Ryhmän koko 12-13 henkilöä aiheutti sen, että kaikkien oli mahdotonta osallistua yhtä paljon. Kuitenkin he kokivat saaneensa itsensä kuulluksi siinä määrin kuin kukin halusi. Koulutuspäivien luennoilla jaetun tiedon pohtiminen ja keskustelu jäi ryhmissä vähäiseksi. Luennoista ryhmäkeskustelun mahdollisuus oli vasta kuukauden viiveellä. Koettiin, että asiat eivät olleet enää samalla tavalla ajankohtaisia ja ”puhuttavia” kuin jos tilaisuus olisi ollut heti teoriaosuuden jälkeen. Tapauskohtaisen arviointimenetelmän tarkasteluun ei keskusteluryhmässä juurikaan palattu. Tapauskohtaista arviointia käsittelevä ryhmätyöskentely oli riittävää. Ryhmäläiset sanoivat, että heidän mielestään mukanaolo ryhmässä on vienyt heidän ammatillista kehitystään eteenpäin. He kokivat parhaana sen, että ryhmässä voitiin avoimesti ja turvallisesti keskustella ja jakaa työhön liittyviä kokemuksia, myös vaikeuksia ja epäonnistumisia ja oppia toisten kokemuksista. (Risto Koivumäki 2003)

Ryhmäkeskustelusta/arvioivasta ryhmästä kerättiin lomakkeen kautta palautetta kysymyksillä: arvioivassa ryhmässä käyty keskustelu oli mielenkiintoista, paljonko panostit työskentelyyn arvioivassa ryhmässä? ja edistikö arvioivassa ryhmässä työskentely oppimistasi? Prosenttijakaumat kustakin kysymyksestä esitellään liitteessä 6. Mielipiteissä näkyi jo enemmän vaihtelevuutta verrattuna luennoista annettuihin palautteisiin. Jakaumissa ei ole eroteltu ryhmiä toisistaan vaan palaute on koottu kaikkien perhetyöntekijöiden vastauksista. Mielipiteet keskusteluryhmästä painottuvat myös selkeästi enemmän myönteisiksi kuin kielteisiksi.

Mitä ryhmäkeskusteluissa olisi voinut tehdä toisin ?

Vapaamuotoinen ryhmäkeskustelu on tärkeä osa tällaista koulutusta, koska omien ajatusten ja tunteiden peilaaminen toisten ajatuksiin ja tunteisiin on tärkeää oppimisessa. Nyt keskusteluryhmät olivat 12 –13 henkilön ryhmiä. Näinkin suuren ryhmän koko antaa rajoituksia ryhmän toimintaan. Yleisesti on koettu parhaimmaksi ryhmän kooksi enintään kahdeksan henkilöä. Ryhmän koon ollessa riittävän pieni on mahdollisuus kaikkien saada riittävästi tilaa ja ehkä pienemmässä ryhmässä uskalletaan olla avoimempia kuin isossa, koska on vähemmän henkilöitä joiden kanssa pitäisi päästä riittävän tutuiksi. Ryhmäkeskustelut olisi voitu jakaa kahden sijasta neljään ryhmään, jolloin ryhmien koot olisivat olleet kuudesta seitsemään ja kaksi ryhmää olisi aina yhdistynyt tapauskohtaisen arvioinnin ryhmiksi. Silloin olisi tarvittu myös toinen ohjaaja.

6.3. Ryhmiin jakaminen

Tästä hankkeesta saadun kokemuksen perusteella oli hyvä, että keskusteluryhmät jaettiin homogeenisiksi. Kodinhoitajien ryhmissä keskustelun luontevuus ja avoimuus oli alusta alkaen nähtävissä. Ryhmät olivat erilaisia myös siinä, että toisessa ryhmässä kaikilla työntekijöillä oli säännöllinen työnohjaus kun taas toisessa ryhmässä olevilla ei ollut kenelläkään työnohjausta. Se voi osittain selittää sitä, että vanhustyötä päätyönään tekevillä kodinhoitajilla oli tarvetta keskustella työssään ilmenneistä asioista, kun taas toisella ryhmällä oli työyhteisö tuke-
massa ja työnohjaus säännöllisesti järjestettynä eikä niinkään koettu tarpeellisena puhua asiakastapauksista. Seuraava kodinhoitajan mielipide kuvaa heidän ryhmän tunnelmia.

” Must tuntuu, et meil on kauheen se-semmonen, kauheen nopeesti on niinko tullu me-juttu siitä - Siit porukasta, et kaikki. Emmä usko et siel kukaa niinko pelkää sannoo mittään, et kaikil on semmonen tunne et me - Me ollaan me ja me uskallettaa sannoo ja kyssyy ja et kukaan ei tee. Ei tunnu, must ainakaa semmoselt, et mää tunnu vähän, joku kattoo tai... jaa, et tua kysyy ny jotai iha hölmöö. Et me ollaa kaikki vähä samal viivalla” (H6, s.33, kh)

Kokopäiväisesti perhetyötä tekevien ryhmässä olevista useampi olisi halunnut tutustua paremmin myös toiseen ryhmään. Toinen ryhmä jäi heidän mielestään etäiseksi. He olisivat halunneet kuulla enemmän heidän työstään ja jakaa kokemuksiaan myös heidän kanssaan. Tässä ryhmässä olevilla oli jo vankka kokemus perhetyöstä.

”...se ei ollu iha kiva, koska nyt ku meet jaettiin näihi ryhmiin ni mehä ollaa ain siin samas ryhmäs et nihi toisiin ei ol niinku tutustunu ollenkaan ja sit just sitä et heijä työstäs ei niinku tie mitään et se o ny sit tietysti vaa tämä meijä porukka, et me ain niinku vaihdetaan niit kuulumisia ni me, et kyl mä olisin niinku halunnu vähä kuulla sit enemmän... ..sit niinku kuulla heijän mielipiteitäs, et onko heil esimerkiks, ku mää ainaki käsiti niinku, et et monis niis pienemmis kunnis ei ollu oikeestaan tätä perhetyötä, et mitä et onks tää koulutuksen aikan tapahtunu siel hee kunnas jotaki vai onko asiat iha ennallaan, et se olis kyl kiva kuul jossai vaihees, et millai he o kokenu tämä.” (H1, s.6, ptt)

Päätyönään perhetyötä tekevien ryhmässä kaivattiin vapaan keskustelun sijaan johonkin tiettyyn aiheeseen perehtymistä.

”Se jossai vaihees niinko turhautti sil taval, et siihe mä olsi niinko ite just kaivannu sillo jotaki semmosta...Niinko enempi aihetta..... et mist ollaan niinko keskusteltu, mut et se meni vähä niinko sillai, että – Et tuntuu et...Et siihe ei niinko oikee päässy ja sit – Sit se et tota noi ni vähä niinko katteltii toisiimme ja vähä vaivaantuneen, et kuka täst nyt niinku keksii jonku aiheen ja – Ja tota, et ettei se olis niinko...Tulee hiljasii hetkiä, et se oli vähä niinko semmone, et siihe olis ehkä kaivannu jotakin suunnitelmallisempaa.” (H16 s. 76-77,ptt)

Neljännellä kokoontumiskerralla ryhmä ottikin puheeksi toiveensa. He esittivät toiveenaan saada ryhmän toiminnan ohjatummaksi ja suunnitelmallisemmaksi. He ratkaisivat ongelman niin, että he päättivät valita ennalta tietyn aiheen jokaiseen ryhmäkeskusteluun ja kukin pari vuorollaan alustaa sovitusta aiheesta. Se näytti tyydyttävän ryhmän jäseniä. He kokivat keskustelun sovitusta aiheista helpompana kuin vapaan keskustelun ilman suunniteltua aihetta.

”.. nyt meil on ollu nää ryhmätki nää ryhmätki aamupäiväryhmät tai ni ni musta ne on tullu niinku mä sanoin, että niinku paremmiks, mitä alusa ja nyt ne oli oikeen viime kerrallakin oikeen hyvä. Ni tuo... ni se mun mielest se on parantunu ihan selkeesti ja on tosi hyvä ...” (H3, s. 17, pt)

6.4. Tapauskohtainen arviointi

Haastatteluissa perhetyöntekijöiltä kysyttiin, että ajattelisivatko he käyttää jatkossa tapauskohtaista arviointia työssään. Lähes kaikki (24 vastaajaa 25:stä) vastasivat asiaan myönteisesti.

”.. et tuo ja sitku aattelee et nyt sitku tää koulutus päättyy ni kyl mää niinku ajattelin näin että haluais tehdä sitä näitä käyriä edelleen jatkossa . Et kyl mun mielestä tieks ku aattelee ni musta se olis niinku semmosta sitte näkis sitte, että olis niinku ittellä oikeen silmien alla paremmin saatika se helposti jää jonnekin jollei tee mitään tämmösii ni se jää vähän niinku sinne jonneki takalalle ja ilmaan killumaan täsä se niinku sitte on niinku konkreettisemmin siinä mukana. ” (H3, s. 16 , ptt)

Tapauskohtaisen arviointimenetelmän opiskelemisen selkeä anti oli se, että sen kautta omakuttiin tavoitteiden pilkkominen pieniksi konkreettisiksi asioiksi. Joitakin vielä askarrutti kuitenkin mittaamisen viemisen graafiseksi kuvaksi asti, kuten seuraavasta kommentista voimme päätellä.

”.... ja sit kyllä tää mittaaminenki ni tosiaan, että asioiden pilppominen pienempiin juttuihin ni, vaikka ei sitä sit tekis mitään diagrammia siitä eikä pyytäs perhettä niinku ihan merkkamaan, mut voihan sitä itte niinku kirjata ylös ja niinku me kirjataan kotikäynnit ja muut, mutta sieltä niinku tehdä sitte vähä semmosta yhteenvettoa ja kattoo, että missä vaiheessa ollaan nyt ja mitä alotuksessa ja siinä jossain puolessa välissä, että että että palotella myös sitä ja kattoo sitä edistystä siinä.” (H2, s.9-10)

Joku taas koki, että erityisesti mittarin laadinta on ollut mukavaa.

”...Just tää – Tää sama, et tää mittari o ollu. Siit mä o tykänny...” (H20, s.99, ptt)

Tammikuussa 2003 tapauskohtaista arviointia käsittelevässä ryhmätyöskentelyssä vaihdettiin mielipiteitä menetelmästä. Perheissä, joissa ongelmat vaikuttivat hyvin vaikeilta, saattoi tuntua epätarkoituksenmukaiselta ja vähäpätöiseltä paneutua johonkin yhteen pieneen asiaan. Mm. sellainen kysymys askarrutti kuin, että miksi pitää mitata vain yhtä asiaa, yhden asian mittaaminen tuntuu hölmöltä. Tähän kysymykseen antoi toinen perhetyöntekijä vastaukseen, että pystyttäisiin pilkkomaan asioita ja näkemään ongelmia pienempinä osina. Ehkä isommatkin muutokset edellyttävät ensin muutoksia pienissä asioissa.

Perhetyöntekijät kokivat ongelmaksi sen, että on perheitä, jotka eivät anna mittaukselle arvoa tai asiakassuhde ei ole sellainen, että mittaamisesta edes pystyisi puhumaan. Tapauskohtaisen arviointimenetelmän yksi tärkeimmistä edellytyksistä on, että tavoite on yhteinen – asiakkaan itselleen tärkeäksi kokema asia (Rostila 1997 b)

Seuraavassa vielä muutamia kommentteja, jotka kerättiin tammikuun ryhmässä keskusteltaessa.

”olen huomannut, että mielessä on alkanut enemmän pohtia tavoitteellisuutta ja pohdinta on siirtynyt vanhuksienkin kanssa työskentelyyn”

”miten etenen, pohdin eri tavalla kuin ennen – olen alkanut miettiä pieniä tavoitteita”

”koulutus on avannut pääkopassa jotakin”

”on saanut rohkeutta vaatia tavoitteellista toimintatapaa, ennen ei uskaltanut ehdottaa mitään, ettei asiakasperhe suuttuisi”

Koulutuspäivien yhteydessä kerätyistä palautteista koski kolme arviota myös tapauskohtaisen menetelmän ryhmää. Arvioita annettiin seuraaviin asioihin:

- ohjaavassa ryhmässä käyty keskustelu oli mielenkiintoista
- paljonko panostit työskentelyyn ohjaavassa ryhmässä ?
- edistikö ohjaavassa ryhmässä työskentely oppimistasi ?

Palautteiden prosenttijakaumista (liite 6) voidaan päätellä, että myös menetelmään ohjaava ryhmä koettiin melko myönteisenä.

6.5. Perhetyöntekijöiden kokemukset koko hankkeesta

Perhetyöntekijöiltä kysyttiin haastattelussa hankkeen itselle tarpeelliseksi kokemisesta. Heistä seitsemän vastasi, että pitivät hanketta erittäin tarpeellisena, 11 piti tarpeellisena ja kuusi melko tarpeellisena. Lisäksi kolmesta vastaajasta yksi ei osannut päättää pitikö hän hanketta erittäin tarpeellisena vai tarpeellisena, yksi tarpeellisena vai melko tarpeellisena, kolmas sanoi, että sitten tarpeellisena, jos saa hankkeen jälkeen tehdä perhetyötä, mutta jos ei, niin silloin hanke ei ole tarpeellinen eikä tarpeeton. Kaikki pitivät hanketta vähintäänkin tarpeellisena, lukuun ottamatta tätä yhtä vastausta, joka oli epävarma mahdollisuudesta tehdä perhetyötä hankkeen jälkeenkin.

Perhetyöntekijät perustelivat hankkeen tarpeellisuutta seuraavilla asioilla:

- 11 vastaajaa koki erityisesti luentojen kautta saadun tiedon itselleen tarpeellisiksi
- viiden mielestä koko koulutus oli sen takia tärkeätä, ettei ole ollut aikaisemmin mahdollisuutta kouluttautua perhetyöhön
- tapauskohtaisen arvioinnin ja sitä kautta tavoitteellisen työotteen omaksumista painotti vastaajista kolme
- vertaiskokemuksilla tarpeellisuutta perusteli kolme perhetyöntekijää
- kolme ei osannut sen tarkemmin pukea mielipidettään sanoiksi

Seuraavana vielä kaksi haastatteluista poimittua ajatusta hankkeen tarpeellisuuden merkityksestä:

”No mulle tuli tämmönen tässä mieleen että tän koulutuksen aikana ni ainaki mä itte koen et on tullu niinku rohkeemmaks ja uskoo siihen asiaan sillä tavalla, että niinku asiakkaan kans pystyy niinku niinku syvällisemmin ja enemmän niinku pohtimaan näitä asioita ja jotenki niinku onko se sitä varmuutta sit tuonu kokoajan niinku täs lissää itselle että..” (H3, s. 18, ptt)

”No ainaki se, et ittekki o ruvennu arvostaa perhetyötä enemmän. Se o jääny niinko ittelläkki jotenki jalkoihi. Vanhustyö jalkoihi.” (H24, s. 117, kh)

6.5. Lastensuojelun perhetyön osaamisen verkottaminen

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli verkottaa lastensuojelun perhetyön osaamista Karhukuntien alueella. Hankkeen kautta yhteistyö perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden välillä sekä eri kuntien välillä lisääntyi. Eri kuntien perhetyöntekijöiden välisen yhteistyön lisäämiseksi luotiin puitteet koulutustilaisuuksissa vaihdettujen kokemusten ja tapaamisten kautta. Perhetyön osaamista lisättiin hankkeen avulla myös pieniin kuntiin, joissa voidaan sanoa lastensuojelun perhetyön ottavan vasta ensiaskeleitaan. Sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden haastattelujen sekä sosiaalijohtajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella voidaan luottaa siihen, että perhetyön kehittäminen Karhukuntien alueella jatkuu. Perhetyöntekijöiden yhteisten tapaamisten ja koulutusten järjestämiseen esim. vuosittain suhtaudutaan myönteisesti.

6.6. Mitä hankkeen jälkeen ?

”Kyl mun mielestäni olis iha hyvä jos siit olis jonkunlainen jatkuma. Siit tulis joskus edes, että onko viel mitää ja onko mitää muuttunut tai mitää muuta tullu” (H23 s. 114)

Perhetyöntekijöiden toiveina oli, että he voisivat jatkossakin tavata toisiaan. Monia kiinnostaisi kuulla esim. , miten tapauskohtaisen arviointimenetelmän käyttö on toteutunut. He pitivät epärealistisina säännöllisesti toteutuvat työntekijärenkaat. Sekä kokopäiväisillä perhetyöntekijöillä että kotipalvelun kodinhoitajilla työ on hyvin kiireistä ja erityisesti kodinhoitajat eivät uskoneet saavansa käyttää työaikaan perhetyön osalta kovinkaan paljon koulutukseen tai työnhajauksellisiin ryhmiin. Realistisimpana toiveena jatkuman toteutumiseksi pidettiin kerran tai kaksi vuodessa pidettävää seminaaripäivää, jossa olisi sekä koulutusta että mahdollisuus vaih-

taa ajatuksia ja kuulla toisten työstä. Vuosittain kokoontuvien seminaaripäivien järjestäminen olisi saatava jonkun vastuulle.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi korostuu lastensuojelun kehittäminen, jossa perhetyö mainitaan tärkeänä kehittämisalueena. Vaikuttaisi siltä, että kuntien sosiaalijohto pitää tärkeänä perhetyön lisäämistä lastensuojelun avoimuuden tukitoimena. Pitäisi saada myös päättäjät ymmärtämään perhetyön merkitys ja saada heidät vakuuttuneiksi sen tarpeellisuudesta resurssien lisäämiseksi. Kodinhoitajien epävarmuus yleensä mahdollisuudesta tehdä perhetyötä hankkeen jälkeen korostui erityisesti pienten kuntien kohdalta.

”...Mut et joskus tulee kieltämät semmonen olo et käynkä ihan turhaan tätä nyt tässä, et jos ei sit kuitenkaan oo mitään jatko, jatkuvuut niinku sillai et ku tää koulu loppuu ni loppuuks mee perhetyöki sitte sen jälkeen.” (H4, s.22.)

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Perhetyöntekijöiltä kerätyn palautteen kautta voidaan päätellä, että kehittämishankkeella on saatu aikaan muutosta henkilöstön osaamisessa, toimintatavoissa ja käytännöissä. Näistä ehkä huomioitavin muutos on ollut tavoitteellisen työotteen omaksuminen. Erään kodinhoitajan kommentilla voidaan perustella tavoitteellisen työotteen siirtyminen myös muihinkin tehtäväalueisiin kuin perhetyöhön.

”oon huomannu, että mielessä on alkanu enemmä pohtii tavoittelisuutta, pohdinta on siirny vanhusten kanssa työskentelyynkin” (9.1.2003, kh)

Perhetyön palveluketjun kuvauksella, joka on mahdollista ottaa käyttöön kaikissa Karhukunnissa, on pyritty konkreettisesti ohjeellistamaan perhetyön käytäntöjä ja antamaan tukea perhetyön jäsentämisessä. Sen kautta on mahdollisuus jatkaa perhetyön käytäntöjen kehittämistä hankkeen jälkeenkkin.

Näyttäisi siltä, että perhetyöntekijät ovat saaneet koulutuksen, ohjauksen ja vertaisryhmästä saatujen kokemusten kautta ammatillisia valmiuksia ja innostusta kehittää perhetyötä hankkeen päätyttyä.

LÄHTEET

- Heino, Tarja, Berg, Kristiina ja Hurtig, Johanna. (2000). Perhetyön ilo ja hämmennys. Lasten suojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsennyksiä. Stakes. Hki.
- Koivumäki, Risto (2002). Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke, projekti-suunnitelma. Julkaisematon moniste.
- Koivumäki Risto (2003) Raportti keskusteluryhmistä. Julkaisematon moniste.
- Rostila, Ilmari & Mäntysaari, Mikko (1997a) Tapauskohtainen evaluaatio sosiaalityön väli-
neenä. Raportteja 212. Stakes. Helsinki.
- Rostila, I. ja Mäntysaari, M. (1997b) Tapauskohtainen evaluaatio sosiaalityössä - menetelmän rajat ja mahdollisuudet. Janus 1997 5(4), 398-415.

LIITE 1

ARVIOINTILOMAKE

Vastaa seuraaviin kysymyksiin arviointiasteikolla **1 (huonoin arvosana) - 5 (paras arvosana)** siten, että esim. numero 1 on ehdottomasti ei ja 5 ehdottomasti kyllä. Numerot suurenevät kielteisestä myönteiseen suuntaan.

1. Arvioivassa ryhmässä (Riston ryhmä) käyty keskustelu oli mielenkiintoinen
ei 1 2 3 4 5 kyllä
2. Paljonko panostit työskentelyyn arvioivassa ryhmässä ?
en lainkaan 1 2 3 4 5 paljon
3. Edistikö arvioivassa ryhmässä työskentely oppimistasi ?
ei lainkaan 1 2 3 4 5 paljon
4. Ohjaavassa ryhmässä (Ilmarin ja Ernan ryhmä) käyty keskustelu oli mielenkiintoista
ei 1 2 3 4 5 kyllä
5. Paljonko panostit työskentelyyn ohjaavassa ryhmässä ?
en lainkaan 1 2 3 4 5 paljon
6. Edistikö ohjaavassa ryhmässä työskentely oppimistasi ?
ei lainkaan 1 2 3 4 5 paljon
7. Luento oli mielenkiintoinen
ei 1 2 3 4 5 kyllä
8. Luento-opetuksen sisältö oli mielestäni selkeä
ei 1 2 3 4 5 kyllä
9. Edistikö luento-opetus oppimistasi ?
ei lainkaan 1 2 3 4 5 paljon
10. Tunnetko oppineesi koulutuspäivän aikana ?
en mitään 1 2 3 4 5 paljon
11. Oliko koulutuspäivä perhetyön kannalta tarpeellinen ?
ei 1 2 3 4 5 kyllä
12. Koulutuspäivä oli kokonaisuudessaan mielenkiintoinen
ei 1 2 3 4 5 kyllä

Minun mielestäni tässä koulutuspäivässä hyvää (antoisaa, hyödyllistä tms.) tai jopa erityisen hyvää olivat seuraavat asiat:

Oppimistani estivät, haittasivat tai häiritsivät tässä koulutuspäivässä seuraavat asiat:

Muita kommentteja (jatka tarvittaessa paperin toiselle puolelle):

RYHMÄKESKUSTELU

LIITE 2

Päiväys ____/____ 20 ____

Ryhmä _____

Kirjaaja

Keskustelun aihe	Puheenvuoron sisältö
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	
1. 1.1. 1.2. 1.3. 2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4. 3. 3.1. 3.2. 3.3. 3.4.	

KESKUSTELUN AIHEITA:

1. Arviointivälineen käyttö
 - 1.1. Kokemuksia arviointivälineen käytöstä
 - 1.2. Asiakasperheen sitouttaminen arviointivälineen käyttöön
 - 1.3. Arviointivälineen käyttöön saatu ohjaus
2. Kokemukset perhetyöstä
 - 2.1. Tavoitteiden asettaminen
 - 2.2. Työhön saatava tuki
 - 2.3. Yhteistyön sujuminen perheiden kanssa
 - 2.4. Yhteistyön sujuminen toisten ammattilaisten kanssa esim. sosiaalityöntekijät
3. Oman kehittymisen arviointia
 - 3.1. Näkee muutosta tapahtuneen itsessään työntekijänä
 - 3.2. Vertailua työssä toimimisessaan ennen ja nyt
 - 3.3. Oma suhtautuminen suhteessa asiakkaisiin ja heidän ongelmiinsa
 - 3.4. Muu

LIITE 3

KOULUTUSTOIVEKYSELYN VASTAUKSET

Perhetyön kehittämishankkeeseen osallistuvilta kysyttiin vuoden 2001 lopussa koulutustoiveita

Toivon koulutusta erityisesti seuraavista aiheista:

- koulutuksen kautta ymmärtämistä/jaksamista lapsiperheiden levottomuuteen (aina meno päällä)
- huumenuorten kohtaaminen ja hoitaminen eteenpäin
- huumeet/alkoholinkäyttö lapsiperheissä
- perheväkivalta
- uusavuttomien lasten-nuorten vanhempien ohjauksesta ja tukemisesta
- nykyisten perheiden moniongelmaisuus: uusavuttomuus, nuorten aikuisten ongelmat, ylivilkkaat lapset perheissä, ”ylimateriaalisuus”, kännykkäkansa, ylivelkaantuminen
- ensiapukurssi
- miten saada vanhemmat motivoituksi yhteisyyöhön
- uskonto ja perheet, miten se vaikuttaa meidän työhömmä jos perhe on esim. laestadiolaisia
- työssä jaksamiseen edelleenkin voimia ja uusia eväitä
- mitä tapahtuu vanhemmille, kun lapset otetaan huostaan; seuranta
- huostaanotto
- lasten seksuaalinen hyväksikäyttö
- perheen, asiakkaan kohtaaminen akuutin kriisin hetkellä
- perheen voimavaroista lähtevä tukeminen, turvaverkko
- ratkaisukeskeinen työskentely
- työntekijän vastuu ja oikeudet
- lastensuojelulain käsittelyä esimerkein
- kehitysvammaisuus, dysfasia, autismi
- aggressiivisen lapsen (aikuisen) kohtaaminen, käytöshäiriöt
- kielteisen asiakkaan kohtaaminen
- ennalta-arvaamattomien tilanteiden käsittelyä sekä itsepuolustusta (miten päästä pakene- maan esim. kiinniottotilanteesta)
- mielenterveysongelmat, masennus
- keinot millä kouluikäiset saa kiinnostumaan läksyistä ja koulunkäynnistä
- perhetyön työkalut
- perhetyön kokonaisvaltaiset työvälineet, perhetyön eri muotoja
- parisuhdeongelmat
- leikit ja laulut alle kouluikäisille
- työyhteisö toimivaksi – hyväksy erilaisuus- jaksaminen
- valmiudet erityyppisten pienten projektien vetämiseen
- miten lisäisi neuvolan ja sosiaalitoimen yhteistyötä

LIITE 4

SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN HAASTATTELUN RUNKO

KYSYMYKSET:

1. MITÄ MIELESTÄSI LASTENSUOJELUN PERHETYÖ ON ?
2. MITÄ PERHETYÖ ON OMASSA KUNNASSASI ?

Apukysymyksiä:

- miten sitä toteutetaan ?
- miten asiakas tulee perhetyön piiriin ?
- miten työskentelyprosessi käytännössä aloitetaan ?, miten suunnitelma laaditaan ?
- miten työskennellään ja miten sitä arvioidaan ?
- miten työskentelyn lopettaminen toteutetaan ja jatkosuunnitelma valmistellaan? Entä loppuarvioinnin toteutus?
- onko perhetyölle tilausta ?
- onko perhetyön resurssit riittävät ? (perhetyötä tekevien määrä, perhetyöntekijöiden ammattitaito)
- mitä valmiuksia perhetyöntekijöillä pitäisi olla ?

3. MIKÄ OLISI IDEAALINEN PERHETYÖN TILANNE KUNNASSANNE ?

4. ARVIOI SOSIAALITYÖNTEKIJÄN JA PERHETYÖNTEKIJÄN YHTEISTYÖTÄ ?

Apukysymyksiä:

- miten yhteistyötä toteutetaan ?
- miten roolit ja tehtävät jakautuvat sosiaalityöntekijän ja perhetyöntekijän välillä ?
- onko yhteistyö mielestäsi tällä hetkellä riittävän toimivaa ?
- tulisiko yhteistyötä lisätä ?

5. MITÄ TAVOITTEELLINEN TYÖ TARKOITTA A TYÖSSÄNNE ?

Apukysymyksiä:

- mitä tavoitteellinen työ tarkoittaa ?
- millaisia mahdollisuuksia näet tavoitteellisen työn toteuttamisessa – mitä esteitä sen toteuttamisessa ?

6. MITÄ SINULLE TULEE MIELEEN TAPAUSKOHTAISESTA ARVIOINNISTA ?

- onko tuttu ?

LIITE 5

PERHETYÖNTEKIJÖIDEN HAASTATTELUN KYSYMYKSET

TAUSTA

1. oletko

- kodinhoitaja, joka teet pääasiassa vanhustyötä
- kodinhoitaja/perhetyöntekijä, joka teet vähintään noin puolet työajastani lastensuojelun perhetyötä

TAPAUSKOHTAISEEN EVALUOINTIIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

2. Tuntuuko sinusta, että suunnilleen tiedät, mitä ”tapauskohtainen arviointi” tarkoittaa ?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- Mitä haluaisit tietää lisää ?/ Mitä muuta haluaisit sanoa ?

3. Tuntuuko tapauskohtainen arviointimenetelmä luontevalta työvälineeltä työssäsi ?

- Kyllä, miksi kyllä ?
- Ei , miksi ei ?
- En osaa sanoa

4. Mitä vaikeaa ja mitä esteitä tapauskohtaisessa arvioinnissa on ?

5. Voisitko ajatella jatkossa käyttäväsi tapauskohtaista arviointimenetelmää ?

- Kyllä. Miksi käyttäisit ?
- En. Miksi et käyttäisi ?
- En osaa sanoa

6. Miten työyhteisössäsi mielestäsi suhtaudutaan tapauskohtaisen arviointimenetelmän käyttöön?

7. Miten sinun mielestäsi pitäisi suhtautua ?

KYSYMYKSIÄ YHTEISTYÖSTÄ PERHETYÖNTEKIJÖIDEN JA SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN VÄLILLÄ

8. Onko yhteistyö sosiaalityöntekijän/-tekijöiden kanssa riittävän toimivaa ?
- Kyllä. Mikä toimii hyvin ?
 - Ei . Mikä toimii huonommin ?
 - En osaa sanoa
 - Mitä muuta haluaisit sanoa tästä yhteistyöstä ?
9. Miten tehtävät jakautuvat perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän välillä ?
10. Onko työnjako mielestäsi onnistunut ?
11. Mitä perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän yhteistyötä koskevia toiveita sinulla on ?

KYSYMYKSET PERHETYÖNTEKIJÄN NÄKEMYKSISTÄ LASTENSUOJELUN PERHETYÖSTÄ OMASSA KUNNASSA

12. Tarvitaanko mielestäsi lastensuojelun perhetyötä työpaikkakunnassasi ?
- Kyllä. Miksi tarvitaan ?
 - Ei . Miksi ei tarvita ?
 - En osaa sanoa
13. Onko työaikaa riittävästi perhetyöhön ?
- Kyllä
 - Ei. Mitkä tehtävät jäävät ajan puutteen takia liian huonolle hoidolle ?
 - En osaa sanoa
14. Mitä kehittämistoiveita sinulla on oman työpaikkakunnan lastensuojelun perhetyöhön ?
15. Mitä ominaisuuksia lastensuojelun perhetyöntekijällä pitäisi olla ?

PERHETYÖN HANKKEESEEN OSALLISTUMISEEN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

16. Onko esimiehesi tukenut perhetyön hankkeeseen osallistumistasi riittävästi.

- Kyllä. Miten hän on tukenut ?
- En. Miksi sinusta tuntuu, että et ole saanut riittävästi tukea ?
- En osaa sanoa
- Mitä muuta haluaisit sanoa tästä asiasta ?

17. Oletko saanut työyhteisöltä paljon tukea ?

- Kyllä. Millä tavalla olet saanut tukea ?
- En. Voitko sanoa, miksi koet niin ?
- En osaa sanoa
- Mitä muuta haluat sanoa tästä asiasta ?

18. Olet kokenut perhetyön hankkeen itselleni

- erittäin tarpeellisena
- tarpeellisena
- melko tarpeellisena
- en tarpeellisena enkä tarpeettomana
- melko tarpeettomana
- tarpeettomana
- erittäin tarpeettomana
- Voitko kertoa tarkemmin, miksi olet kokenut sen tarpeellisena/tarpeettomana ?

19. Miten voit hyödyntää perhetyön hankkeen aikana oppimisesi asioita jatkossa ?

20. Mikä / mitkä asiat koet hyödyllisimpinä perhetyön hankkeeseen osallistumisessasi ?

21. Miltä hanke ihan yleisesti on tuntunut ?

22. Mitä olet jäänyt kaipaamaan tässä hankkeessa ?

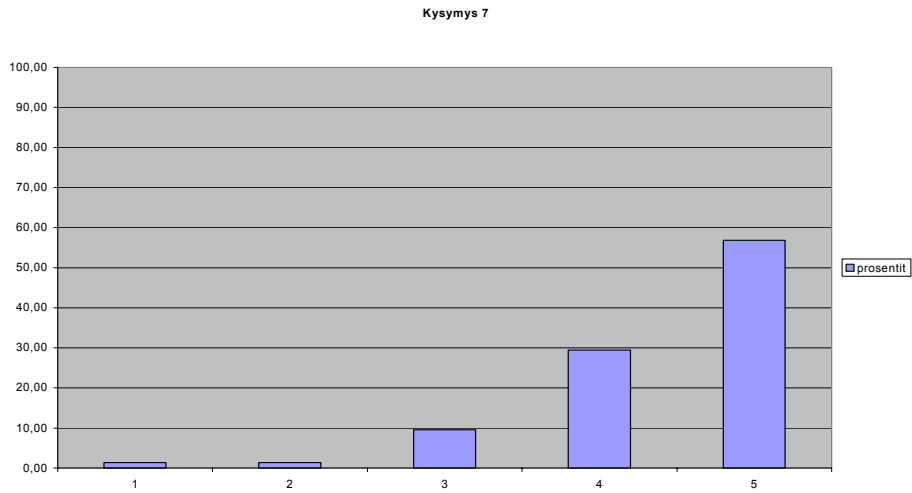
23. Mitä asioita tai toimenpiteitä toivoisit pysyväksi kuntien yhteiseksi käytännöksi perhetyössä ?

LIITE 6

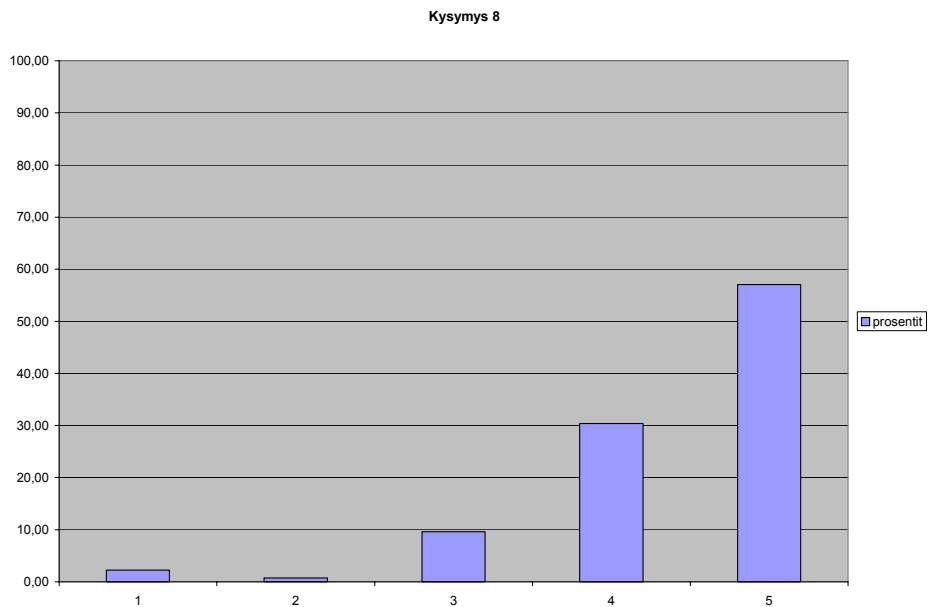
KOULUTUSPÄIVIIN LIITTYVIEN KIRJALLISTEN PALAUTTEIDEN
 PROSENTTIJAKAUMAT KYSYMYKSITTÄIN:
 (huonoin 1 – paras 5)

1. LUENTOIHIN LIITTYVÄT PROSENTTIJAKAUMAT

Kysymys 7. Luento oli mielenkiintoinen ?

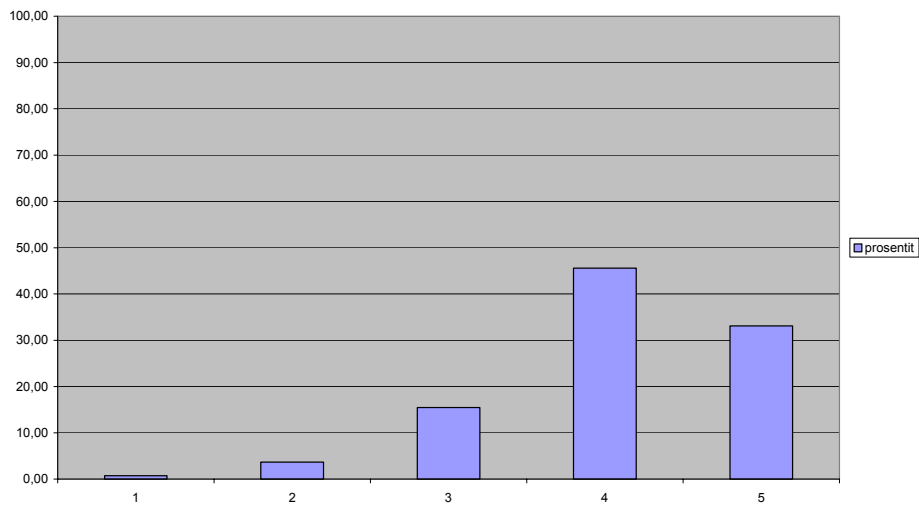

Kysymys 8. Luento-opetuksen sisältö oli mielestäni selkeä.

Kysymys 9. Edistikö luento-opetus oppimistasi ?

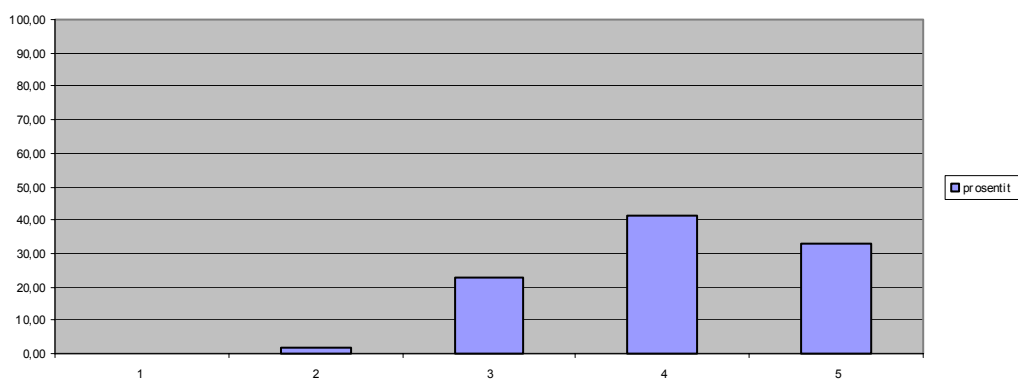
Kysymys 9

2. RYHMÄKESKUSTELUUN LIITTYVÄT PROSENTTIJAKAUMAT

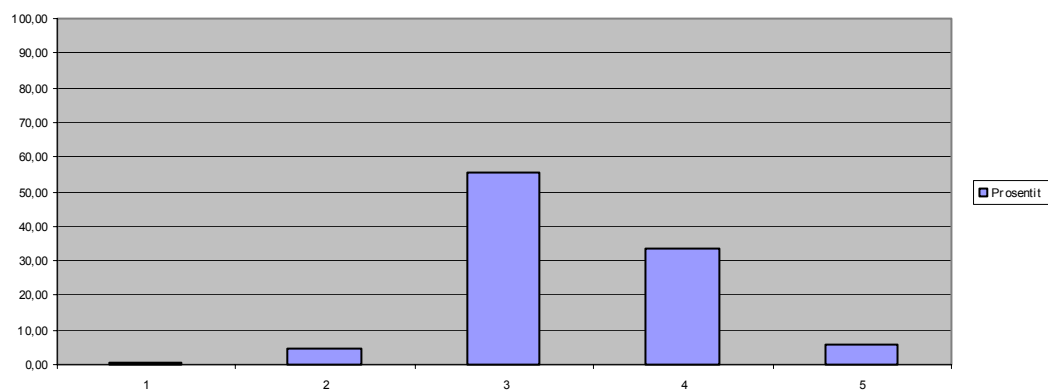
Kysymys 1. Arvioivassa ryhmässä käyty keskustelu oli mielenkiintoista

Arvioivassa ryhmässä käyty keskustelu oli mielenkiintoista
- vastausvaihtoehdot: ei 1 2 3 4 5 kyllä

Kysymys 2. Paljonko panostat työskentelyyn arvioivassa ryhmässä ?

Paljonko panostat työskentelyyn ryhmässä ?
ei 1 2 3 4 5 kyllä

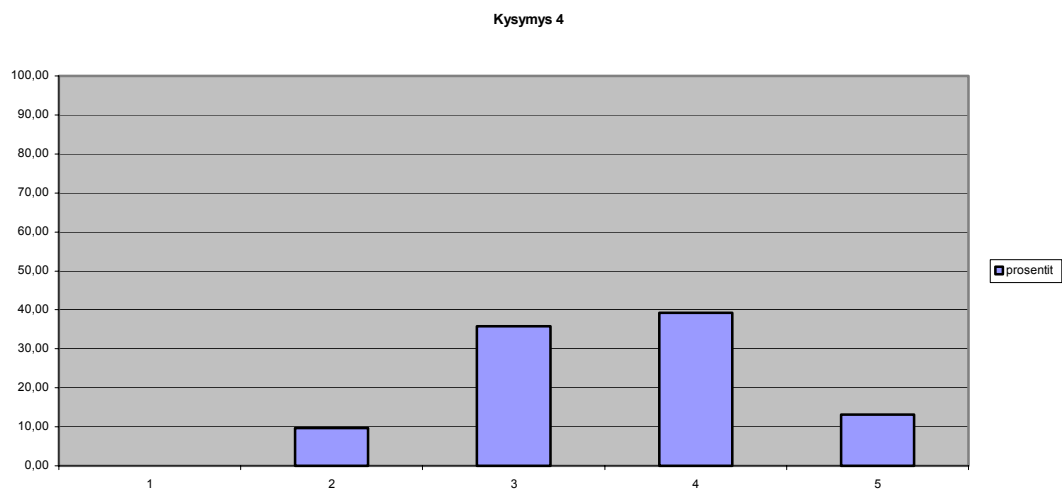

Kysymys 3. Edistikö arvioivassa ryhmässä työskentely oppimistasi ?

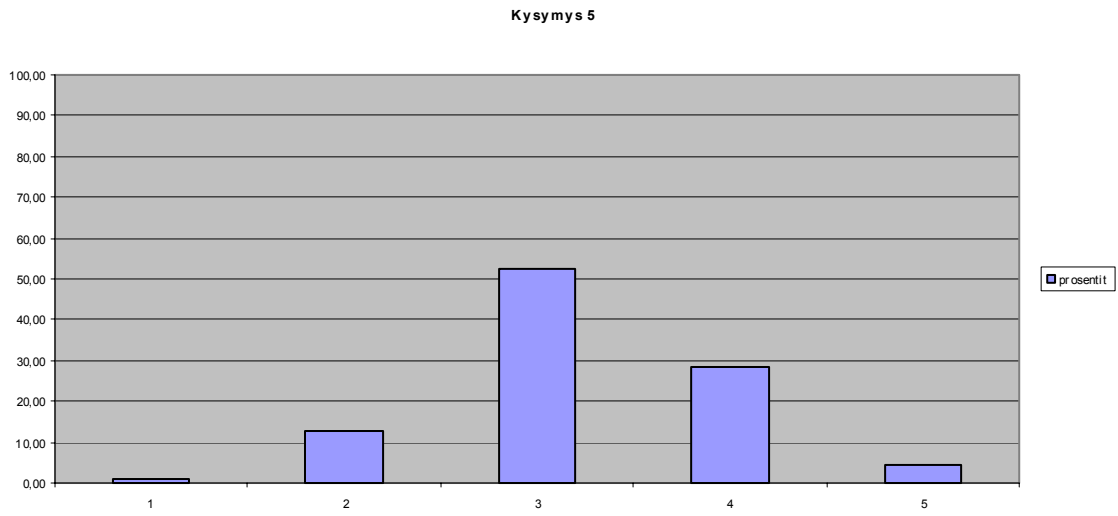

4. TAPAUSKOHTAISEEN ARVIOINTIIN LIITTYVÄ RYHMÄTYÖSKENTELEY

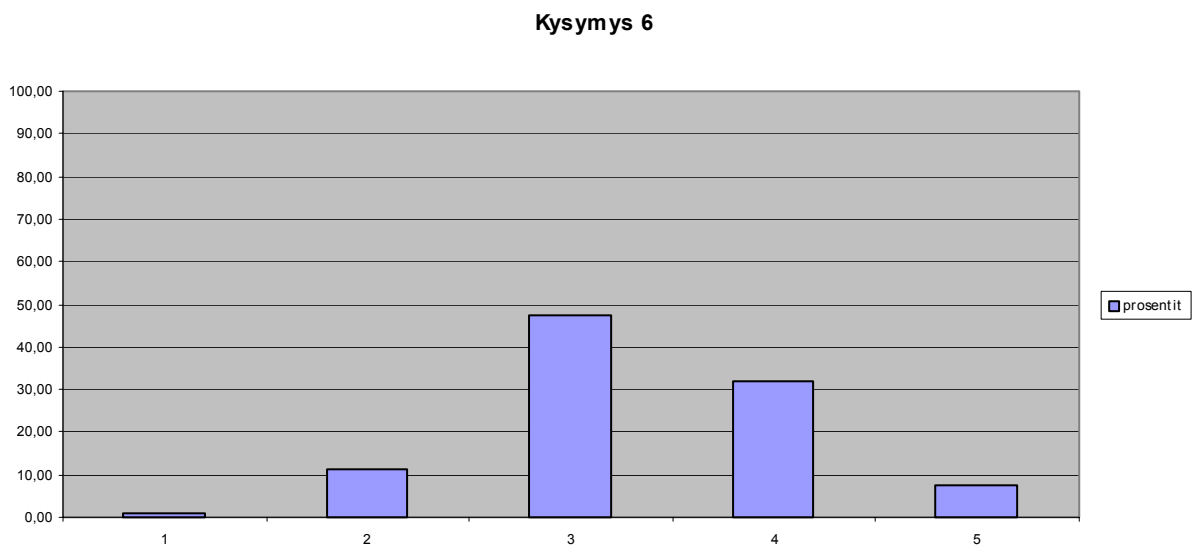
Kysymys 4. Ohjaavassa ryhmässä käyty keskustelu oli mielenkiintoista

Kysymys 5. Paljonko panostat työskentelyyn ohjaavassa ryhmässä ?

Kysymys 6. Edistikö ohjaavassa ryhmässä työskentely oppimistasi ?

5. YHTEENVETO KAIKKIEN PALAUTELOMAKKEEN 12 KYSYMYKSESTÄ KOKO HANKKEEN AJALTA KERÄTTYJEN KOULUTUSPÄIVIEN YHTEYDESSÄ

